

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

DIPLOMOVÁ PRÁCE
VZDĚLÁVACÍ POLITIKA

Předkládá: Bc. Simona Dvořáková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Louda CSc.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Simona DVOŘÁKOVÁ**
Osobní číslo: **R21N0013P**
Studijní program: **N0421A220001 Veřejná správa**
Téma práce: **Vzdělávací politika**
Zadávající katedra: **Katedra veřejné správy**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce je zaměřena zejména na aktuální právní úpravu a strategické dokumenty týkající se vzdělávací politiky. První část se zabývá charakteristikou pojmu vzdělávací politika. Druhá část je věnována vzdělávací soustavě v České republice a jejím jednotlivým stupňům. Třetí část je zaměřena na stěžejní strategické dokumenty a související akty, které definují aktuální podobu vzdělávací politiky.

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. Teorie a nástroje vzdělávací politiky. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1260-7.
KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. Vybrané problémy vzdělávací politiky. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1262-3.
PRŮCHA, Jan. Česká vzdělanost: multidisciplinární pohled na fenomén národní kultury. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-675-4.
BRDEK, Miroslav a Helena VYCHOVÁ. Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle. Praha: ASPI, 2004, ISBN 80-86395-96-0.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Tomáš Louda, CSc.**
Katedra veřejné správy

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. Tomáš Louda, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 31. srpna 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma " Vzdělávací politika " zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Tomášovi Loudovi, CSc., za všestrannou pomoc, množství cenných a inspirativních rad, podnětů, doporučení a připomínek.

OBSAH

Úvod.....	8
1 Vzdělávací politika.....	9
1.1 Pojem vzdělávací politika.....	9
1.2 Struktura vzdělávací politiky.....	11
1.3 Aktéři vzdělávací politiky.....	11
1.3.1 Stát.....	12
1.3.2 Školská administrativa.....	12
1.3.3 Učitelé a rodiče.....	13
1.3.4 Studenti.....	13
1.3.5 Územní samospráva.....	14
1.3.6 Další aktéři.....	14
1.4 Nástroje vzdělávací politiky.....	15
1.4.1 Regulativní nástroje.....	15
1.4.2 Ekonomické nástroje.....	16
1.4.3 Informační nástroje.....	17
1.5 Vzdělávací politika Evropské unie.....	17
2 Vzdělávací soustava v ČR.....	21
2.1 Právní úprava.....	21
2.1.1 Právní forma a řízení.....	23
2.2 Vzdělávací programy.....	24
2.2.1 Rámcový vzdělávací program.....	24
2.2.2 Školní vzdělávací program.....	25
2.3 Financování regionálního školství.....	25
2.3.1 Financování veřejných škol.....	25
2.3.2 Financování soukromých a církevních škol.....	27
2.4 Financování vysokého školství.....	29
2.5 Vybrané instituce vzdělávací soustavy.....	30
2.5.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.....	31
2.5.2 Česká školní inspekce.....	32
2.5.3 Kraje a obce.....	32
2.6 Druhy vzdělávání.....	34
2.6.1 Předškolní vzdělávání.....	36
2.6.2 Základní vzdělávání.....	38
2.6.3 Střední vzdělávání.....	41

2.6.4	Konzervatoře	44
2.6.5	Vyšší odborné vzdělávání.....	45
2.6.6	Vysokoškolské vzdělávání	46
3	Aktuální strategie v oblasti vzdělávání	51
3.1	Změny v právních předpisech.....	52
3.2	Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+.....	54
3.2.1	Strategický cíl 1: Zaměření vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život.....	55
3.2.2	Strategický cíl 2: Snížení nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnění maximálního rozvoje potenciálu dětí, žáků a studentů	56
3.2.3	Strategické linie	58
3.3	Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2019-2023.....	60
3.4	Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol od roku 2021.....	61
3.5	Národní plán obnovy	62
3.6	Operační program Jan Amos Komenský	66
	Závěr.....	69
	Resumé	71
	Seznam obrázků a tabulek.....	72
	Seznam použitých zdrojů	73
	Literatura	73
	Internetové zdroje.....	74
	Právní předpisy.....	75

ÚVOD

Tématem této diplomové práce je „Vzdělávací politika“, jakožto jedna ze stěžejních politik státu, neboť vzdělanost národa má velký ekonomický význam. Vzdělávání je důležitým nástrojem, pomocí něhož je udržována a rozvíjena kultura společnosti. Celkově platí, že úspěšnost vzdělávacího systému se odvíjí nejen od jeho formální struktury, ale taktéž od kultury, která se promítá do vzdělávání a přístupu různých aktérů. Výše zmíněný ekonomický význam se odvíjí od technologických změn odstartovaných průmyslovou revolucí 19. století. Vzdělávání tedy jako společenská priorita prostupuje všemi oblastmi života a jejím typickým rysem je potřeba neustále se zdokonalovat a adaptovat na nové technologické a s nimi související změny.

Z hlediska struktury je práce rozdělena do tří hlavních kapitol. První kapitola obsahuje vymezení pojmu vzdělávací politiky a popisuje její strukturu, aktéry a nástroje. Druhá kapitola je nejobsáhlejší a zaměřena je na aktuální podobu vzdělávací soustavy v České republice. V této kapitole jsem se věnovala právní úpravě, financování školství, vybraným institucím na úseku vzdělávání a poté charakterizovala jednotlivé druhy vzdělávání. Třetí a poslední kapitola je klíčovou částí této práce. Zabývá se aktuální strategií v oblasti vzdělávání, vymezuje změny právních předpisů a popisuje jednotlivé strategické dokumenty vzdělávací politiky. Zaměřila jsem se zde především na současně platné a využívané strategické dokumenty, ale zmínila jsem se i o jejich ne méně důležitých předchůdcích.

Cílem diplomové práce je zejména představení současné strategie ve vzdělávání a poukázat na propojenost klíčových dokumentů. Dále také vymezit fungování a zavádění těchto strategických dokumentů a jednotlivé projekty popsat. V neposlední řadě je cílem kritické hodnocení současného stavu vzdělávání na úrovni jeho jednotlivých stupňů, zjištěných na základě výstupů dat z Výročních zpráv České školní inspekce.

1 VZDĚLÁVACÍ POLITIKA

Vzdělávací politika je velmi často využívaným pojmem, ve kterém je skryto mnoho definic a má více významů, což má za následek snahu autorů tento pojem konkrétně vymežit. Například Kalous směřuje svou definici k pravidlům a normám, které ovlivňují úsek vzdělávání. Pařízek na vzdělávací politiku nahlíží jako na celospolečenský obor, rozšiřuje teorii o další okruhy, jako financování, legislativu nebo strategické cíle.

1.1 Pojem vzdělávací politika

Pojem vzdělávací politika je překladem anglického *educational policy*. V českém jazyce máme pouze jediný výraz pro politiku, ale anglických termínů je více. Jedná se *politics*, *polity*, a *policy*. *Polity* označuje politický řád, je vymezením prostoru, kde se politika odehrává a jeho struktury. *Politics* ovlivňuje dynamický proces vytváření politiky, dochází zde ke střetu zájmů a přístupů. Které se prostřednictvím konsensu prosazují či neprosazují. Třetí termín *policy* je samotným věcným obsahem politiky. Jedná se o trojdimenzálnost, pojmy jsou vzájemně propojenými dimenzemi politiky.¹

Vzdělávací politiku lze charakterizovat jako souhrn formálních i neformálních pravidel, norem a praktik, které řídí a ovlivňují jednání jak jednotlivců, tak institucí na úseku vzdělávání. Jedná se tedy o principy, priority a metody rozhodování o vzdělávacích institucích, a patří sem strategické cíle rozvoje vzdělávání, legislativní rámec vzdělávacích institucí nebo způsob financování vzdělávání. Dále pak stanovení obsahu a cílů, ovlivňování podmínek činnosti a způsob kontroly vzdělávacích institucí.

Základní principy, které vycházejí nejen z aktuálních, ale především dlouhodobých trendů vývoje společnosti a jejích potřeb musí být výsledkem konsenzuálního nalezení postojů napříč politickým spektrem, měli by být východiskem při řešení problémů na úseku vzdělávací politiky bez ohledu na složení vlády. Vzdělávací politika tedy není koncepcí či programovou představou

¹ PELIKÁN, Jiří. Státní vzdělávací politika jako významný prvek českého školství. *Pedagogická orientace*. Praha: Univerzita Karlova, 2012, 22(4), 581-595. Dostupné z: doi:10.5817/PedOr2012-4-581

vlády nebo politické strany, která je právě u moci, ale nelze popřít jejich nutnou součinnost.²

Je potřeba rozlišit vzdělávací politiku jako praktickou činnost a vzdělávací politiku jako vědní obor. Praktická činnost znamená reálnou tvorbu politiky například prostřednictvím rozhodování ministerstva nebo tvorbou kurikulárních dokumentů. Vzdělávací politika jako vědní obor je vědeckým zkoumáním a analýzou činnosti praktické, tedy zjišťováním, proč takto probíhá a jakým způsobem ji vylepšit. Mnohé analýzy vznikají jako podklad pro tvorbu reálné politiky, je zde tedy patrné, že se praxe a vědecká disciplína navzájem podmiňují. Vzdělávací politika jako vědní obor vznikla spojením dvou oblastí, vzdělávání a politiky.³

Vzdělávací politika je interdisciplinárním oborem a pro její tvorbu a analýzu je potřeba čerpat informace mnoha vědních disciplín, jako jsou ekonomie vzdělávání, sociologie vzdělávání, pedagogika, politologie, veřejná správa a další. Literatura zaměřená na tuto problematiku je značně roztříštěna a samotné hranice oboru jsou nezřetelné, jelikož se jedná o obor mladý, ale velmi obsáhlý. Vzdělávací politika vznikla kvůli zlepšování procesů a výsledků v oblasti vzdělávání, tedy za účelem zvyšování kvality vzdělávání, snižování nerovností v přístupu ke vzdělání či zvyšováním relevance vzdělávací nabídky. Jde o prakticky zaměřený obor, který hledá řešení problémů v oblasti vzdělávání a příležitosti pro další rozvoj.⁴

Praktické zaměření vede k nutnosti prohlubování metodologických a teoretických základů, je stimulem pro rozvoj základního výzkumu. Vzdělávací politika má jak analytickou stránku, tak i stránku normativní. V analytické části se vzdělávací politika zaměřuje na co nejobektivnější rozbor procesů, aktérů a celkově širším společenským kontextem, v němž je celá vzdělávací soustava zasazena. Normativní část zkoumá návrhy tvorby politiky a prosazování veřejného zájmu, kdy vstupují do hry hodnoty a představy o tom, co je a co není veřejný

² PELIKÁN, Jiří. Státní vzdělávací politika jako významný prvek českého školství. *Pedagogická orientace*. Praha: Univerzita Karlova, 2012, **22**(4), 581-595. Dostupné z: doi:10.5817/PedOr2012-4-581

³ KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1260-7.

⁴ Tamtéž

zájem, což poukazuje na fakt, že vzdělávací politika je plná odlišných názorů a zájmů.

1.2 Struktura vzdělávací politiky

Z pohledu obsahového je vzdělávací politika nesourodá, což lze pozorovat na fungování jednotlivých stupňů vzdělávací soustavy, které se velmi liší. Ke specializaci pracovišť dochází z důvodu, že například role aktérů je na různých stupních vzdělávací soustavy odlišná. Taktéž rozhodovací procesy probíhají na mnoha úrovních. Celkově vzdělávací politika není organizována pouze na národní úrovni, dalšími úrovněmi jsou globální, nadnárodní, regionální či lokální. Dalším dělením jsou školy a univerzity, organizační součásti škol jako fakulty a katedry nebo třídy.

Na mezinárodní nebo globální úrovni působí na úseku vzdělávání řada institucí jako je Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, Světová banka nebo Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj OECD. Hlavní aktivitou těchto institucí je mezinárodní komparace vzdělávacích systémů na základě metodologie, analýzy konkrétních soustav a vytváření speciálních rozvojových projektů pro dané země. Nadnárodní úroveň zde zastává Evropská Unie, která nemá právo zasahovat přímo do národní vzdělávací politiky, ale silně ji ovlivňuje tvorbou společných strategických dokumentů.⁵

Klíčovou úrovní vzdělávací politiky je stát a jeho centrální instituce, jako vláda, parlament a ministerstva, tedy národní úroveň. S rostoucím důrazem na princip decentralizace a subsidiarity je zde patrná větší tendence převádění odpovědnosti na samosprávné jednotky, tedy obce a kraje.

1.3 Aktéři vzdělávací politiky

Aktéři nebo-li také subjekty vzdělávací politiky jsou určováni dle toho, jaký vztah ke vzdělávacímu systému mají a v jakém postavení se nacházejí. Mezi nejdůležitější aktéry řadíme politiky, školskou administrativu, učitele a jejich organizace nebo rodiče a jejich asociace. Pro vzdělávací politiku je charakteristický velký počet aktérů, státních i nestátních.

⁵ KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. Teorie a nástroje vzdělávací politiky. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1260-7.

1.3.1 Stát

Zvolení politici jsou první skupinou aktérů vzdělávací politiky. Jedná se o prezidenta, premiéra, poslance, primátory nebo starosty, kteří jsou zvoleni ve volbách na dané období. Školství obecně nebývá tématem, které se by významně řešilo, protože politici často nedosahují kvalifikace nutné pro zabývání se touto problematikou. Zvolený politik tedy vyjadřuje vzdělávacímu systému solidaritu, ale často působí pouze jako zprostředkovatel veřejného zájmu a veřejného mínění. Jejich úlohou je mimo jiné rozhodování o návrzích podaných školskou administrativou. Veřejný zájem se pak přenáší v podobě požadavků na kompetentní orgány školské správy.⁶

Klíčovým aktérem vzdělávací politiky je stát. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) má v rovině ústřední státní správy významné kompetence, definuje strategické dokumenty, které jsou podkladem pro další důležité kroky. Je rozhodným orgánem při registraci škol a úředním stanovení jejich kapacit a přímým zřizovatelem některých specializovaných škol a zařízení. V rámci vzájemné spolupráce mohou jako aktéři vystupovat i jiná resortní ministerstva, zejména Ministerstvo průmyslu a obchodu nebo Ministerstvo zdravotnictví.⁷

1.3.2 Školská administrativa

Jedná se také o velmi rozsáhlou skupinu aktérů, patří sem nejvyšší státní úředníci, kteří se dají řadit i pod kategorii stát a dále pak vedení školské inspekce, vedoucí regionálních a místních školských zařízení a ředitelé škol. Tato kategorie je nejvíce zodpovědná za fungování vzdělávacího systému. Rozdělit je můžeme podle charakteru problému, kterým se zabývají, a to na centrální, regionální a místní úrovni. Centrální úroveň se zabývá obecnými otázkami, například rovný přístup ke vzdělání a úroveň místní řeší běžné fungování školy nebo počet učitelů. Funkcí všech je sledování stavu vzdělávací soustavy, včasné odhalování problémů, navrhování změn a jejich následná realizace.⁸

Česká školní inspekce je specializovaným celostátním správním úřadem, který je podřízen Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. Tato složka státní správy

⁶ KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1260-7.

⁷ NANTL, Jiří. *Současnost a budoucnost vzdělávací politiky* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://newdirection.online/2018-publications-pdf/ND-Nantl-web2.pdf>

⁸ KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1260-7.

má rozsáhlou kapacitu získávání a analýzy dat, což ji činí velmi významným aktérem. Podrobněji se jí budu věnovat v následující kapitole této práce.

1.3.3 Učitelé a rodiče

Velmi úzce spjati se školstvím jsou učitelé, kteří podle svých kompetencí a schopností reagují na vzdělávací politiku. Jsou významnými aktéry i v tom smyslu, že oproti ostatním účastníkům vzdělávací politiky jsou jejich reakce méně náhodné, což je dáno tím, že ve školství tráví svůj pracovní čas a získávají zde prostředky pro živobytí. Vliv učitelů coby profesní skupiny je tedy známý a jejich názory jsou více respektovány. Na základě toho dochází ke vzniku učitelských organizací, které se snaží prosazovat a hájit zájmy nejen své, ale i svých členů.

Další zájmovou skupinou jsou rodiče a jejich asociace. Jako aktéři vzdělávací politiky mohou reagovat bezprostředně na situace či vývoj ve škole a jejich stížnosti mají velkou míru legitimacy. Vliv rodičů je obvykle větší, pokud jednájí individuálně než prostřednictvím rodičovské asociace. Chybí zde dlouhodobá angažovanost a dalším problémem je fakt, že rodiče zřídka kdy mívají stejné názory. Na rozdíl od učitelů, kteří mají jasně vymezené profesionální zájmy, jsou rodiče méně efektivní a celkově nemají na vzdělávací politiku trvale organizovaný vliv. Je to dáno zejména tím, že rodiče jsou aktéry pouze po dobu studia jejich potomka, tudíž nejsou tolik přínosným prvkem z dlouhodobého hlediska.

1.3.4 Studenti

U studentů je podobný problém jako u rodičů, setrvávají ve svém statusu přechodnou dobu a nemají tedy možnost zásadně ovlivnit vzdělávací politiku. I když to tak nevypadá, jsou studenti nejslabší skupinou, protože nedisponují dostatečnými finančními prostředky ani organizačními schopnostmi. U studentů však existuje možnost, jak dát najevo nesouhlas s danou situací. Jedná se o protest, díky kterému mohou studenti docílit pozornosti veřejnosti, vládních úředníků nebo dalších kompetentních orgánů a tím vyvolat následné jednání, při kterém jsou žádosti a stížnosti studentů důkladněji prověřovány. Důvody k protestu a celková nespokojenost jsou různorodé a mohou pramenit například z nedostatku hmotné podpory a sociálního zabezpečení.

Pod studenty jakožto subjekty vzdělávací politiky ještě zařadím vysoké školy obecně, které jsou velmi specifické tím, že se jejich opatření vzdělávací politiky

významně týkají. Současně mají velký vliv na jejich podobu, a to prostřednictvím několika nepřímých směrů, jako jsou vzdělávání budoucích učitelů a rozvíjení vědeckého poznání, z něhož následně vychází podoba pedagogických procesů a metod. Výrazný vliv akademické obce je vidět na přípravě zastřešujících komplexních strategií pro vzdělávací politiku v uplynulých letech.⁹

1.3.5 Územní samospráva

Územní samospráva je klíčovým aktérem vzdělávací politiky, mají dvě role. V rámci územní samosprávy zde působí obce a kraje. Vystupují jako zřizovatelé veřejných škol v rámci jejich samostatné působnosti, ale současně se jedná o jejich úlohu danou zákonem. Jako zřizovatelé mají tedy povinnost zajistit materiální vybavení škol a rozhodují předepsaným postupem o výběru ředitelů škol. Kraje hrají zásadní roli v plánování vzdělávací soustavy tím, že sestavují na základě zákona vlastní dlouhodobý záměr navazující na dlouhodobý záměr ministerstva a oba tyto dokumenty jsou poté závazným podkladem pro rozhodování o vzniku škol. Je zde tedy patrné, že kraj má v koncepčně implementační rovině určující slovo ohledně struktury škol na svém území.¹⁰

1.3.6 Další aktéři

Mezi další aktéry vzdělávací politiky zařadím církve, zaměstnavatele, experty, sociální partnery a jiné nevládní organizace. Hlavním úkolem církve bylo šířit jak víru, tak gramotnost. Spolupráce státu a církví nebyla vždy bezkonfliktní. Církve mají zájem, aby součástí studií byla i věrouka, což u liberálních států, které vyznání chápou jako soukromou záležitost občanů nenajdeme. Ve vzdělávání se církve společně se státem angažovaly už od středověku, kdy bylo pouze záležitostí malého okruhu lidí. Až s příchodem průmyslové revoluce se začala řešit dostupnost vzdělání tím, že vznikly státem regulované vzdělávací soustavy poskytující základy všem bez rozdílu.¹¹

Zaměstnavatelé se zabývají otázkami především odborného, technického školství. Prosazují zájmy z oblasti průmyslu, zemědělství a obchodu na centrální i místní úrovni prostřednictvím svých profesionálních organizací nebo

⁹ NANTL, Jiří. *Současnost a budoucnost vzdělávací politiky* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://newdirection.online/2018-publications-pdf/ND-Nantl-web2.pdf>

¹⁰ NANTL, Jiří. *Současnost a budoucnost vzdělávací politiky* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://newdirection.online/2018-publications-pdf/ND-Nantl-web2.pdf>

¹¹ KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1260-7.

hospodářských komor. Obecně více se jako aktéři uplatňují experti, kteří jsou vysoce kvalifikovanou skupinou. Patří sem vědci, zástupci profesionálních asociací či zájmových sdružení nebo školitelé učitelů. Experti mají velký vliv na změny vzdělávací politiky, protože jsou těmi, kdo navrhuje její zlepšení a ostatní aktéři je využívají a potřebují k získání informací, inspirace nebo technické pomoci.

Sociální partneři jsou střešní organizace zaměstnavatelů a odbory. Jako aktéři vystupují prostřednictvím sociálního dialogu, ale i samostatně jako reprezentanti organizovaných zájmů svých členů. Konkrétně se například účastní procesu tvorby politiky ve vztahu k dalšímu vzdělávání v Národní radě pro kvalifikace, která působí při Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. S růstem diverzity společnosti a poptávkou ohledně podoby vzdělávacího systému i samotného obsahu vzrůstá aktivita nevládních organizací. Jedná se o organizace a asociace různých skupin, nadace podporující iniciativy ve vzdělávání apod. Působení těchto subjektů je přirozené a nevyhnutelné a důležitá je pluralita názorů a zájmů. Vstupují do veřejné diskuse o vzdělávací politice nebo do konkrétních iniciativ.¹²

1.4 Nástroje vzdělávací politiky

Pomocí nástrojů vzdělávací politiky je umožněno jejím tvůrcům a subjektům ovlivňování vývoje, změny politiky a jejích procesů. Především se jedná o legislativu, financování, plánování, kurikulum nebo monitorování a vzdělávací reformu. Nástroje se dají rozdělit do tří skupin, jedná se o regulativní, ekonomické a informační nástroje a k dosažení cílů je potřeba jejich správná kombinace.

1.4.1 Regulativní nástroje

Právo na svobodné vzdělání patří mezi základní občanská práva, je tedy součástí soukromého práva, což je právní oblast vymezující práva jednotlivců. Stát zde nenařizuje, ale ukazuje, kde končí sféra svrchovanosti jejich a začíná sféra svrchovanosti druhých. Řídíme se zde zásadou „co není zakázáno, je dovoleno“. Školský systém řízený státem je veřejnou institucí, tudíž se musí řídit normami veřejného práva, které dává institucím možnost zasahovat do života občanů, tedy platí zde opačná zásada „co zákony nedovolují, je zakázáno“. Změny školského

¹² NANTL, Jiří. *Současnost a budoucnost vzdělávací politiky* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://newdirection.online/2018-publications-pdf/ND-Nantl-web2.pdf>

systému jsou podmíněny změnou zákona, kde je potřeba dosáhnout potřebné shody, tím je chráněna jeho kontinuita.¹³

V současné době problematiku vzdělávání upravuje několik zákonů, které představují dostatečně stabilní základ pro další rozvoj vzdělávacího systému. Jedná se o poměrně mladé právní normy a případné legislativní změny jsou uskutečňovány prostřednictvím novel zákonů. Existující právní rámec tvoří zákony upravující oblast regionálního školství, tedy zákony číslo 561/ 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a číslo 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Dále pak zákon číslo 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) a zákon číslo 179/2006 sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání). Předěšlé roky byly poznamenány epidemií covid-19 a nejen v této souvislosti bylo přijato několik novel zákonů.. Především novela vyhlášek o základním vzdělávání a předškolním vzdělávání, které řeší jazykovou přípravu cizinců.

1.4.2 Ekonomické nástroje

V oblasti financování musí vzdělávací politika směřovat ke stabilitě, větší předvídatelnosti a lepší koordinaci aktivit. Vzdělávací systém je plný projektů, existuje zde velké množství dílčích rozvojových aktivit a programů, které jsou obtížně koordinovatelné. Do budoucna je nutné najít vyvážený poměr mezi účelovými a neúčelovými prostředky. Důvodem je zajištění dostatečné flexibility řízení, snížení rizika a zajištění dostatečné udržitelnosti perspektivních iniciativ, které byly podpořeny v předchozím období. Při zavádění nových programů a projektů by měl být jasně vymezen jejich smysl a soulad s prioritními cíli vzdělávací politiky.¹⁴

Financování je stěžejním nástrojem vzdělávací politiky a je úzce spjato s legislativou. Obecně se dá říci, že školství čerpá značnou část národních zdrojů v celosvětovém měřítku. Předpokladem pro dosažení přiměřeného ekonomického

¹³ KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1260-7.

¹⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. [cit. 16.3.2023]. Dostupný na WWW: https://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf

růstu je zajištění dostatečného financování vzdělávací politiky. Školství může být financováno na základě čtyř způsobů, kterými jsou systém poskytování prostředků na základě prosté deklarace, systém založený na normativním vymezení vstupních podmínek, normativním vymezení výsledků nebo poskytnutí jednorázové celkové částky při dosažení určitého výsledku. Finance určené na školství míří zejména na vybavení a rekonstrukci učeben, platy učitelů a na rozvoj a modernizaci výuky.

1.4.3 Informační nástroje

Jedná se o nástroje, jež jsou založeny na předpokladu, že chování subjektů ve vzdělávání lze ovlivnit cíleným úsilím o zvyšování jejich znalostí, rozvoj dovedností a promýšlení vlastních postojů. Z dlouhodobého hlediska mohou změny tohoto typu mít velký účinek na fungování celého vzdělávacího systému tím, že zde bude kladen důraz na podporu systematickým a promyšleným předáváním informací, osvětou, šířením znalostí a sdílením společných hodnot. Je patrné, že bude potřeba posílit tuto oblast z důvodu, že uvnitř systému existuje poptávka po lepší informovanosti a celkové osvětě. Ta by měla směřovat vůči učitelům a odborné školské veřejnosti, ale také vůči rodičům a studentům.

1.5 Vzdělávací politika Evropské unie

Vzdělávací politika Evropské unie funguje na principu spolupráce jejich členských zemí. Evropská unie zde nefiguruje jako řídicí prvek, ale podporuje a předkládá členským státům svá doporučení. Je poskytovatelem rozsáhlé finanční podpory na základě společných cílů, prostřednictvím strukturálních fondů a dalších programů. Z toho tedy vychází fakt, že EU je v rámci vzdělávací politiky podpůrným a doplňkovým prvkem a o systému vzdělávání si rozhodují jednotlivé členské státy samy.

Ke stanovení hlavních cílů vzdělávací politiky dochází spoluprací a ukotveny jsou v různých typech dokumentů. Tyto cíle jsou naplňovány prostřednictvím příslušných nástrojů. Kromě výše zmíněných nástrojů se navíc jedná o otevřenou koordinaci, která definuje pouze obecné směry, je pružná a nepůsobí na členské státy skrze legislativu. Poukazuje na oblasti, kam je potřeba směřovat pozornost a způsob provedení nechává na státu samotném.

Nejdůležitějšími institucemi v rámci vzdělávací politiky EU jsou Evropská rada a Rada Evropské unie, ale na činnostech v oblasti vzdělávání se podílí i mnoho

jiných institucí. Evropská rada je tvořena hlavami a předsedy členských států a jejím úkolem je přijímání politických opatření, která jsou pro vývoj vzdělávání nepostradatelná. Rada Evropské unie neboli Rada ministrů, má za úkol projednávání otázek týkajících se všeobecného vzdělávání a profesní přípravy. Dalšími důležitými institucemi jsou Evropská komise, která je složena z dvaceti osmi komisařů a Evropský parlament. Mezi parlament a Radu EU je rovnoměrně rozložena rozhodovací pravomoc.¹⁵

V rámci organizační struktury má hlavní zodpovědnost za agendu EU eurokomisař pro inovace, výzkum a kulturu, vzdělávání a mládež a dále také eurokomisař pro pracovní místa a sociální práva. Jedná se o řadové členy Evropské komise a výkonné složky spadající pod vedení těchto dvou eurokomisařů představují generální ředitelství Vzdělání, mládež a kultura (EAC), respektive Zaměstnanost, sociální věci a sociální začleňování (EMPL) a dále také Výkonná agentura pro vzdělání, kulturu a audiovizuální oblast (EACEA), která zajišťuje realizaci několika programů na úseku vzdělávání a kultury, jako například Erasmus+ nebo Eurydice.¹⁶

V roce 2000 byla schválena Lisabonská strategie, na základě které ministři členských států o dva roky později přijali strategické směry a cíle, které měly vést EU k tomu, aby byla nejvyspělejší vzdělanostní ekonomikou světa. Tento postup byl označován jako pracovní program „Vzdělávání a odborná příprava 2010“. V důsledku konce platnosti tohoto programu byl přijat navazující dokument Strategický rámec pro vzdělávání a odbornou přípravu 2020, který vymezuje čtyři strategické cíle. Jedná se o realizování celoživotního učení a mobility, zlepšení kvality a efektivity vzdělávání a odborné přípravy, prosazování spravedlivosti, sociální soudržnosti a aktivního občanství a zlepšení kreativity a inovace, včetně podnikatelských schopností, na všech úrovních vzdělávání a odborné přípravy.¹⁷

¹⁵ BRDEK, Miroslav a Helena VYCHOVÁ. Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle. Praha: ASPI, 2004, s. 23 ISBN 80-86395-96-0.

¹⁶ CENTRUM PRO STUDIUM VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ. *Vzdělávací politika Evropské unie*[online]. [cit. 15.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csvs.cz/aulawiki/vzdelavaci-politika-evropske-unie/>

¹⁷ CENTRUM PRO STUDIUM VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ. *Vzdělávací politika Evropské unie*[online]. [cit. 15.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csvs.cz/aulawiki/vzdelavaci-politika-evropske-unie/>

Evropská vzdělávací politika prošla vývojem a počátek změn je spjat s rokem 1976, kdy Rada Společenství přijala akční program vzdělávání, který zmiňoval podstatu evropské mobility studentů a učitelů. Taktéž upozorňoval na potřebu zdokonalení dokumentace, která se váže k tomuto tématu. Mezi prvními přijatými právními předpisy byly směrnice, které svým obsahem vymezily vzájemné uznávání dosažené kvalifikace. Evropské společenství na základě Římské smlouvy položil legislativní základ pro svou iniciativu v oblasti vzdělávání a v návaznosti na to začaly vznikat evropské programy. Právní základ a uznání vzdělávání jako oblast v kompetenci EU stanovila Maastrichtská smlouva.¹⁸

Mezinárodní spolupráce v rámci celého světa se v českých školách začala v širší míře uplatňovat po roce 1989, kdy došlo k zásadním změnám v společensko-politické oblasti. Do vzdělávacích programů Evropských společenství se ČR zapojila v roce 1995. Evropský parlament a rada svým rozhodnutím zahájily program Erasmus+, který podporuje spolupráci a mobilitu ve vzdělávání, odborné přípravě a v oblasti mládeže a sportu a který nahradil řadu programů probíhajících v rámci programu Celoživotního učení. V roce 2021 bylo zahájeno nové programové období, které je naplánované do roku 2027.

V oblasti vzdělávání má ČR uzavřeno více než sto bilaterálních mezinárodních smluv vládní povahy o kulturní spolupráci, které se sjednávají na dobu neurčitou. Ke smlouvám kulturní povahy se sjednávají prováděcí dokumenty, které konkretizují formy a podmínky spolupráce. V rámci těchto bilaterálních smluv jsou studentům nabízena stipendia. Smlouvy stanovují například počty studujících, finanční vyrovnání nebo délku studijního pobytu.

Česká republika je členem významných mezinárodních organizací. První je Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (UNESCO) a jedním z těchto projektů je celosvětový projekt Přidružených škol UNESCO. Jeho cílem je zvýšení kvality vzdělávání prostřednictvím nových výukových materiálů a testování nových metod výuky. Každá ze škol se zaměřuje na témata z oblasti globálních problémů, snahy OSN o jejich eliminaci, lidských práv a demokracie, kulturního dědictví a multikulturismu nebo životního prostředí a ekologie.

¹⁸ CENTRUM PRO STUDIUM VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ. *Vzdělávací politika Evropské unie*[online]. [cit. 15.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csvs.cz/aulawiki/vzdelavaci-politika-evropske-unie/>

Další významnou organizací je Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a členství umožňuje účastnit se mnohostranné spolupráce členských zemí v oblasti vzdělávání. Dlouhodobě se ČR účastní dvou aktivit, jsou jimi program Indikátory vzdělávacích systémů (INES), jehož cílem je kvantitativní srovnání členských států a Mezinárodní program hodnocení žáků (PISA), který má za cíl postihnout vědomosti a dovednosti patnáctiletých žáků v oblasti mateřského jazyka, matematiky a přírodovědných předmětů.¹⁹

Dalším z projektů OECD je Mezinárodní výzkum dospělých (PIAAC), který je finančně podporovaný Evropskou komisí a jeho poslední šetření bylo zaměřeno na hodnocení úrovně matematické a čtenářské gramotnosti dospělých a jejich dovedností řešit problémy v prostředí informačních technologií. V neposlední řadě se ČR zúčastnila programu Mezinárodní výzkum o vyučování a učení (TALIS), který je zaměřený na učitele. Všechny tyto projekty jsou dostupné na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.²⁰

¹⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Mezinárodní smlouvy*[online]. [cit. 22.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/seznam-mezinarodnich-smluv>

²⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Mezinárodní smlouvy*[online]. [cit. 22.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/seznam-mezinarodnich-smluv>

2 VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVA V ČR

Z hlediska organizačního uspořádání je české školství definováno vzdělávací soustavou, kterou tvoří školy a školská zařízení. Škola uskutečňuje vzdělávání podle vzdělávacích programů a dělí se podle druhů vzdělání, které poskytuje. Vzdělávání lze rozdělit preprimární, primární, sekundární a terciární. Správy na jednotlivých úsecích budou pospány v jednotlivých kapitolách. Školská zařízení poskytují služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách, anebo s ním přímo souvisejí.

2.1 Právní úprava

Oblast školství má základy v ústavním pořádku České republiky, kam patří především Listina základních práv svobod, která zabezpečuje právo na vzdělání a dále stanovuje, že občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách a podle situace též na vysokých školách. Organizace správy se liší na úrovni školství upravovaného školským zákonem a na úrovni vysokého školství, které spadá pod zákon o vysokých školách a tvoří tak samostatný prvek.

Právní úprava školství podle školského zákona rozlišuje výkon státní správy a samosprávy, kdy státní správu vykonává Ministerstvo školství a v určitém rozsahu i jiné ústřední orgány státní správy. Příkladem je Ministerstvo zdravotnictví z hlediska hygieny školských zařízení. Dalšími orgány jsou Česká školní inspekce, krajské úřady, obecní úřady nebo ředitelé škol a školských zařízení. Samospráva je vykonávána na úseku kraje a obce. V samostatné působnosti mohou obce zřizovat a rušit mateřské a základní školy. Kraje mají podstatně více pravomocí, tedy kromě základních a mateřských škol zřizují a ruší střední školy nebo školská zařízení pro zájmové vzdělávání a dětské domovy.

Kromě Listiny základních práv a svobod jsou stěžejními zákony již zmíněný školský zákon a vysokoškolský zákon. Školský zákon svým obsahem definuje jednotlivé úrovně vzdělávání, financování škol, působnost ministerstva a České školní inspekce, působnost územních samosprávných celků nebo další vzdělávání. Tento zákon nahradil tři předchozí několikrát novelizované zákony, kterými byly školský, o školských zřízeních a o státní správě a samosprávě ve školství. Od jeho schválení v roce 2004 byl již také několikrát novelizován. Upravuje tedy veškerou

výchovu a vzdělávání ve školách a školských zařízeních s výjimkou ústavní výchovy, vzdělání vysokoškolského a dalšího vzdělávání.

Dalšími důležitými zákona jsou zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů a zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů. Zákon o pedagogických pracovnících definuje pojmy, upravuje kvalifikační předpoklady pro výkon jejich činnosti, parametry pracovní doby a částečně se dotýká i kariérního systému. Zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání umožnil získání formálního vzdělání dosahovaného ve školské soustavě cestou neformálního učení na základě vykonaných zkoušek.

Do oblasti vzdělávání se řadí také zákon o uznávání odborné kvalifikace z roku 2004, který obsahuje pravidla pro uznávání kvalifikace příslušníků států Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru, Švýcarska a některých dalších států. Jeho smyslem je zapracování příslušných předpisů Evropské unie. Právní úpravu školství nalezneme i v podzákoných předpisech jako jsou nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a programech. Národní politika na úseku vzdělávání je určována několika strategickými a koncepčními dokumenty, kterým se budu věnovat v následujících kapitolách této práce.

Základní podmínky, které nám stanovují uvedené zákony tedy zpřesňují vyhlášky ministerstva a nařízení vlády, jež jsou vyhlášované ve Sbírce zákonů. Závazná nebo doporučovaná opatření ministerstva jsou publikována ve Věstníku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Nad rámec tohoto je pravidelně každý rok vydáván Soubor pedagogicko-organizačních informací, jejichž smyslem je informování škol o časové organizaci školního roku, schválených vzdělávacích programech a dalších organizačních a metodických pokynech.

V nedávné době došlo ke změně školského zákona, která byla provedena zákonem č. 94/2021 Sb., čímž došlo k doplnění mimořádného institutu, který umožňuje Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy se souhlasem vlády stanovit další finanční prostředky státního rozpočtu na výdaje spojené s činností škol a školských. Zařízení nezbytné k naplnění krizového opatření nebo mimořádného opatření. Další novela školského zákona zavedla legislativně technickou úpravu týkající se využívání údajů ze základních registrů v souvislosti

s další elektronizací postupů orgánů veřejné moci. Došlo také k úpravě názvů některých vysokých škol změnou vysokoškolského zákona provedenou zákonem č. 153/2021 Sb.²¹

2.1.1 Právní forma a řízení

Školy a školská zařízení mohou být ministerstvem, krajem, obcí či svazkem obcí zřízeny jako příspěvkové organizace nebo školské právnické osoby. Právní forma nemá vliv na samotnou činnost škol a školských zařízení, ani na jejich financování. Zatímco školská právnická osoba je relativně novým institutem, příspěvková organizace je v praxi již zavedenou právní formou, kterou využívají obce i kraje k zajištění řady úkolů a činností v rámci jejich samostatné působnosti. Jedná se tedy o dvě rovnocenné alternativy pro oblast školství.

Obě právní formy mají společné znaky, jsou zřizovány jako neziskové a o zřízení, změně či zániku rozhoduje zřizovatel. Školská právnická osoba, která je zřízena obcí nebo krajem odměňuje své zaměstnance platem, stejně jako většina příspěvkových organizací. Za stejných podmínek, stejným způsobem a ve stejném rozsahu jsou oběma právnickým osobám poskytovány finanční prostředky ze státního rozpočtu a ostatní finanční prostředky jsou poskytovány prostřednictvím rozpočtu zřizovatele. V oblasti daní u obou právních forem taktéž vidíme společný znak, jelikož způsob jejich zdanění je stejný.²²

Nalezneme zde samozřejmě i odlišnosti, kterých je podstatně více a uvedu jen některé z nich. Příspěvková organizace vzniká dnem určeným zřizovatelem v rozhodnutí o zřízení a školská právnická osoba vzniká dnem zápisu do rejstříku školských právnických osob. Zřizovatel příspěvkové organizace je povinen zapsat nově vzniklou organizaci do obchodního rejstříku a každý tento zápis je zpoplatněn. U školské právnické osoby se uplatňují pouze zápisy do rejstříku školských právnických osob, které mají konstitutivní účinky a zpoplatněny nejsou. Školská právnická osoba má školským zákonem definovány tři povinné peněžní fondy, jsou jimi rezervní fond, investiční fond a fond kulturních a sociálních potřeb. Jiné fondy

²¹ *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech.* 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

²² *ŠKOLY A ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ ZŘIZOVANÉ OBCÍ A KRAJEM: Průvodce platnou právní úpravou a metodický návod zejména pro obce, kraje a ředitele škol a školských zařízení zřizovaných obcemi*[online]. Praha, 2021 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/11/211031_MSMT-pruvodce_pravni_upravou_skolske_pravnicke_osoby-a-prispevkova_organizace-reditele.pdf

může tvořit, pokud jí to povolí zřizovatel. Peněžní fondy příspěvkové organizace jsou vymezeny taxativně a přísněji, zahrnují navíc ještě fond odměn.²³

Na základě vymezení společných znaků a odlišností lze konstatovat, že právní forma školské právnické osoby je výhodnější z hlediska jejího vzniku či změn. A to zejména vzhledem k menší časové náročnosti kroků, které musí zřizovatel zajistit. Dá se říci, že školská právnická osoba vychází z nedostatků příspěvkové organizace. Je tomu tak z důvodu, že pravidla pro hospodaření a další fungování školské právnické osoby jsou formulována způsobem, který lépe vyhovuje školnímu prostředí.

2.2 Vzdělávací programy

Školský zákon stanovuje, že pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělávání a pro předškolní, základní umělecké a jazykové vzdělávání se vydává rámcový vzdělávací program. Tyto rámcové programy vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání, jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a žáků, tvorbu a posuzování učebnic a dále závazným základem pro stanovení výše přidělovaných finančních prostředků. Jednotlivé školy a školská zařízení uskutečňují vzdělávání podle školních vzdělávacích programů.

2.2.1 Rámcový vzdělávací program

Rámcové vzdělávací programy musí odpovídat nejnovějším poznatkům vědních disciplín, jejichž základy a praktické využití má vzdělávání zprostředkovat a pedagogiky a psychologie o účinných metodách a organizačním uspořádání vzdělávání přiměřeně věku a rozvoji vzdělávaného. Tyto programy vydává MŠMT po projednání s dalšími příslušnými ministerstvy. Tvorbu a oponenturu zajišťují příslušná ministerstva prostřednictvím odborníků z oblastí vědy, praxe pedagogiky a psychologie. V závažných případech je možné rámcové vzdělávací programy měnit a tyto změny zveřejňují ministerstva, která jej vydala.²⁴

²³ *ŠKOLY A ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ ZŘIZOVANÉ OBCÍ A KRAJEM: Průvodce platnou právní úpravou a metodický návod zejména pro obce, kraje a ředitele škol a školských zařízení zřizovaných obcemi*[online]. Praha, 2021 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/11/211031_MSMT-pruvodce_pravni_upravou_skolske_pravnicke_osoby-a-prispevkova_organizace-reditele.pdf

²⁴ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Hlavním úkolem těchto programů je zejména stanovení konkrétních cílů, formy, délky a povinného obsahu vzdělávání, a to všeobecného a odborného zaměření daného oboru vzdělání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání. Dále také podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nezbytné materiální, personální a organizační podmínky a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví.²⁵

2.2.2 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací programy (ŠVP) jsou vytvářeny na základě rámcových vzdělávacích programů (RVP). Jednotlivé školy si podle pravidel stanovených v RVP vytvářejí své realizační programové dokumenty, které s nimi musí být v souladu. Obsah vzdělávání může být ve školním vzdělávacím programu uspořádán do předmětů nebo jiných ucelených částí. Pro ŠVP platí, že jsou vydávány ředitelem školy nebo školského zařízení, je zveřejňováno ředitelem školy nebo školského zařízení zveřejní na přístupném místě ve škole a je volně dostupný k nahlédnutí komukoliv.

2.3 Financování regionálního školství

2.3.1 Financování veřejných škol

Předškolní, základní, střední a vyšší odborné vzdělávání je upraveno školským zákonem a je financováno ze státního rozpočtu a rozpočtů územních samosprávných celků zřizovatelů příslušných škol. V rámci tohoto regionálního školství rozlišujeme výdaje investiční a neinvestiční, které jsou tvořeny výdaji a přímými náklady na vzdělávání. Přímé náklady na vzdělávání tvoří například platy, mzdy, výdaje na učební pomůcky nebo další výdaje související se vzděláváním. Tyto náklady jsou hrazeny ze státního rozpočtu, tedy z rozpočtu kapitoly MŠMT.

Přímé výdaje na vzdělávání z rozpočtu MŠMT jsou přidělovány pro jednotlivé právnické osoby vykonávající činnost mateřské, základní, střední a dalších škol ve výši stanovené tímto ministerstvem podle školského zákona. Provozní výdaje, tedy ostatní neinvestiční výdaje hradí zřizovatel příslušné školy. Z hlediska zřizovatele rozlišujeme školy a školská zařízení zřizované územními samosprávnými celky (obce, svazky obcí a kraje) „veřejné školy“, školy a školská zařízení zřizované

²⁵ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

MŠMT „státní školy, školy a školská zařízení zřizované registrovanými církvemi „církevní školy“ a školy a školská zařízení, která nezřizuje ani jeden z výše vyjmenovaných, ale soukromá osoba a jsou jimi „soukromé školy“.

Provozní výdaje jsou hrazeny z rozpočtu zřizovatele a primárním zdrojem úhrady jsou příjmy obcí a krajů, tzv. rozpočtové určení daní, což je přerozdělení výslovně určených sdílených daní mezi stát, obce a kraje. Jedním z koeficientů, podle kterého se dále určuje část daní, jež jsou rozdělovány mezi jednotlivé obce, je počet dětí mateřských škol a žáků základních škol, kteří se vzdělávají v instituci zřízené danou obcí. V oblasti státních, církevních a soukromých škol je na provozní výdaje přispíváno z dotace ze státního rozpočtu a částečně jsou hrazeny z jiných zdrojů, jako jsou úplaty za poskytované vzdělávání nebo dary. Investiční výdaje jsou hrazeny vždy zřizovatelem příslušné školy. Pokud se jedná o mateřskou nebo základní školu zřízenou obcí, jsou tyto výdaje hrazeny z obecních rozpočtů a v případě krajských škol, tedy spíše střední a vyšší odborné školy, jsou hrazeny z rozpočtu příslušného kraje. Soukromé a církevní školy jsou financovány z rozpočtů jejich zřizovatelů.²⁶

Rok 2021 je druhým rokem, kdy se dosavadní normativní systém financování škol a školských zařízení zřizovaných krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí změnil na normativně nákladový systém financování. Zásadní změnou je financování pedagogické práce v mateřských, základních a středních školách, konzervatořích a dalších, které jsou nově financovány na základě skutečného počtu hodin přímé pedagogické činnosti, které jsou realizovány těmito školami v souladu s příslušnými rámcovými vzdělávacími programy. Oblast vyšších odborných škol je i nadále financována normativně na studenta v akreditovaném vzdělávacím programu a jednotné normativy stanovuje centrálně MŠMT. U nepedagogických prací zůstal normativní systém financování, ale změnil se způsob stanovení normativů a to z jednotky výkonu dítěte na kombinaci jednotek výkonu.²⁷

Finanční toky v systému financování veřejných škol lze rozdělit do dvou fází. V první fázi Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy provede rozpis většiny prostředků na přímé výdaje na vzdělávání, který je propočítán a stanoven pro

²⁶ Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech. 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

²⁷ Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech. 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

každou jednotlivou školu a pedagogy školních družin a kraje. Ve druhé fázi krajský úřad doplní tento centrální rozpis ministerstva o rozpis prostředků na školské služby a to prostřednictvím krajských normativů. Rozpočet financování veřejných škole členěn do tří skupin.

První je financování pedagogické práce, kdy závazným právním předpisem byl stanoven maximální rozsah vzdělávání hrazený ze státního rozpočtu pro jednotlivé oblasti vzdělávání. Druhou skupinu tvoří financování platů nepedagogických pracovníků, kdy objem prostředků stanovuje MŠMT pro každou jednotlivou školu prostřednictvím normativu, který je složen ze tří dílčích normativů na ředitelství, na další pracoviště a na každou třídu. Poslední skupinou jsou ostatní neinvestiční výdaje, jsou jimi zejména prostředky na učebnice a učební pomůcky poskytované žákům bezplatně a prostředky na další profesní vzdělávání pedagogů. Tyto výdaje se stanovují pro jednotlivé instituce na základě centrálního normativu podle počtu dětí, žáků či studentů školy.

2.3.2 Financování soukromých a církevních škol

Financování soukromých škol a školských zařízení probíhá normativně na základě uzavřených veřejnoprávních smluv mezi krajským úřadem a právnickou osobou vykonávající činnost školy nebo školského zařízení v souladu se zákonem č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením ve znění pozdějších předpisů. Ze státního rozpočtu jsou financovány přímé náklady na vzdělávání, provozní výdaje soukromých škol a rozvojové programy. Rozpočet zřizovatele pokrývá společně s dalšími zdroji (úplata za vzdělání) kapitálové výdaje a je jím kryt rozdíl mezi skutečnými výdaji a výší dotace poskytnuté ze státního rozpočtu. Normativy neinvestičních výdajů pro soukromé školy zohledňující jak přímé náklady, tak provozní výdaje, stanoví každoročně MŠMT a prostředky vypočtené na základě těchto normativů dostávají soukromé školy prostřednictvím krajských úřadů.²⁸

Dle dat z Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávání v ČR v roce 2021 byly z MŠMT poskytnuty finanční prostředky na financování činnosti 1054 soukromých škol a zařízení. Celkový objem prostředků v soukromém školství dosáhl částky 9 685 549,88 tisíc Kč., což je o 18,9 % více než v roce 2020 a celkový objem

²⁸ *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech.* 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

finančních prostředků na přímé výdaje na vzdělávání a školské služby dosáhl výše 164 843 223,26 tisíc Kč.²⁹

Financování církevních škol a školských zařízení je taktéž realizováno normativně a MŠMT v souladu se školským zákonem poskytuje dotace přímo jednotlivým právnickým osobám vykonávající činnost na tomto úseku vzdělávání. Kromě normativně přidělených prostředků byly církevním školám poskytnuty prostředky z dotačních titulů a další účelové dotace. Růst objemu dotace v soukromém a církevním školství je způsoben zejména zvyšováním platů ve veřejném školství a růstem počtu dětí, žáků a studentů. MŠMT komplexně ekonomicky zabezpečilo 69 škol a školských zařízení poskytující vzdělávání jejichž je zřizovatelem. Provozní výdaje těchto přímo řízených organizací dosáhly v roce 2021 výše 3 469,69 tisíc Kč.³⁰

Církevní školy a školská zařízení jsou tedy financovány přímo prostřednictvím MŠMT, a to na základě stejných normativů jako školy soukromé. Poskytnutá dotace ale nezahrnuje prostředky k péči o majetek, který není ve vlastnictví státu. Oproti soukromým školám dostávají některé církevní školy zvýšenou část normativu určenou na provozní výdaje. Tyto prostředky jsou rozepisovány přímo na jednotlivé školy a čtvrtletně jsou převáděny školám bez zprostředkování skrze kraje ministerstvem. Církevní školy mohou vybírat školné, ale často toho nevyužívají, výjimkou jsou vyšší odborné školy.³¹

Soukromé školy a školská zařízení dostávají prostřednictvím krajů dotace ze státního rozpočtu. Tyto dotace jsou určeny na financování neinvestičních výdajů souvisejících s výchovou, vzděláváním a financováním běžných provozních výdajů, které veřejným školám hradí kraj nebo obec, jakožto jejich zřizovatelé. Dotace jsou přidělovány na základě smlouvy uzavřené s krajským úřadem na příslušný školní rok, kterou je konkretizována vzdělávací činnost, na níž bude dotace poskytována a její rozsah. Normativy na úseku soukromého školství každoročně stanovuje MŠMT na základě výše zmíněného zákona o dotacích. Dále jsou stanoveny příplatky týkající se žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

²⁹ Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech. 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

³⁰ Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech. 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

³¹ EURYDICE. *National Education systems* [online]. [cit. 16.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/cs/national-education-systems/czech-republic/ceska-republika>

Investiční výdaje jsou u soukromých škol hrazeny jejich zřizovateli. Dotaci v plné výši dostává škola, která splňuje základní podmínky, jako jsou zařazení v rejstříku škol a školských zařízení, administrativní náležitosti smlouvy, vyúčtování předchozí dotace, poskytnutí výročních zpráv o činnosti a o hospodaření školy a informace o jejich projednání.

Pokud dojde ke splnění dalšího souboru podmínek, může být krajskému úřadu předložena žádost o uzavření smlouvy na dotaci zvýšenou. Podmínkami zvýšené dotace jsou pobírání základní dotace alespoň po dobu jednoho roku, poslední hodnocení školy prostřednictvím ČŠI je průměrné či lepší, škola je obecně prospěšnou společností nebo školskou právnickou osobou a v případě jiné právní formy se zaváže k vynakládání celého zisku na vzdělávání. Normativ neboli částka na jednoho žáka je stanovena pro soukromé školství na centrální úrovni a musí korespondovat s vývojovými trendy rozpočtu regionálního školství územních samosprávných celků, tedy veřejných škol.

Soukromé základní a mateřské školy, které jinak zřizuje obec, mohou požádat o další dotaci na úhradu neinvestičních výdajů obec. Podobně i kraje, které běžně zřizují střední školy, doplňují dotaci poskytnutou z centra o další prostředky, pokud soukromá škola úspěšně zajišťuje přípravu pro obory, které jsou požadované na pracovním trhu. Soukromé školy jsou typické tím, že vybírají školné, jehož výše závisí na náročnosti oboru, na technickém vybavení školy a ekonomické situaci v jednotlivých oblastech, kdy příkladem je výrazný rozdíl ve výši školného v Praze a zbytku republiky.³²

2.4 Financování vysokého školství

Financování vysokých škol vychází ze zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů. Pro veřejné vysoké školy byly konkrétní postupy pro rok 2021 stanoveny resortními Pravidly pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy č.j. MSMT_351/2021-2. Soukromé školy jsou upraveny prostřednictvím Pravidel pro poskytování dotací soukromým

³² EURYDICE. *National Education systems* [online]. [cit. 16.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/cs/national-education-systems/czech-republic/ceska-republika>

vysokým školám Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy na stipendia podle zákona o vysokých školách.³³

Veřejné vysoké školy dostávají ze státního rozpočtu v souladu se zákonem o vysokých školách příspěvek na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost, dotace na rozvoj vysoké školy a dotace na ubytování a stravování subjektů. Při stanovení výše tohoto příspěvku se zkoumá rozhodný typ a finanční náročnost akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, počet studentů a dosažené výsledky ve vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti a její náročnost. Taktéž výši příspěvku ovlivňuje strategický záměr dané školy a strategický záměr pro oblast vysokých škol, kterou vypracovává ministerstvo.³⁴

Soukromé vysoké školy jsou na základě vysokoškolského zákona povinny zajistit finanční prostředky na svou vzdělávací a vědeckou nebo výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou a další tvůrčí činnost. Dotace poskytované ze státního rozpočtu na základě téhož zákona jsou určeny převážně na ubytovací a sociální stipendia studentů. V roce 2021 bylo z rozpočtu MŠMT vyplaceno vysokým školám včetně programů EU celkem 46 059 033 475,94 Kč. Z této částky bylo 85,15% poskytnuto jako neinvestiční prostředky a zbytek byl určen na prostředky investiční.³⁵

2.5 Vybrané instituce vzdělávací soustavy

Pro účely vypracování této diplomové práce jsem se rozhodla popsat některé vybrané instituce, které považuji za hlavní na úseku vzdělávací politiky. Věnovat se budu konkrétně Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, České školní inspekci a obcím a krajům, jakožto hlavním institucím. Vzdělávací politika má široké pole působení, a kromě výše vybraných institucí fungují ve vzdělávání i další školské či mimoškolské instituce.

³³ Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech. 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

³⁴ Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech. 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

³⁵ Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech. 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

2.5.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) je ústředním orgánem státní správy s celostátní působností. K jeho zřízení došlo na základě zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy (kompetenční zákon) a ukotven je i v článku 79 Ústavy ČR, který mu přiznává pravomoc vydávání vyhlášek. Ministerstvo řídí výkon státní správy na úseku vzdělávání v rozsahu pravomocí vymezených zákony a je zodpovědné za stav, koncepci a rozvoj vzdělávací soustavy. Ministerstvu je přímo podřízena Česká školní inspekce.

Podle školského zákona má ministerstvo povinnost vypracovat Národní program vzdělávání, který specifikuje cíle vzdělávání a vymezuje hlavní oblasti, obsahy a prostředky vzdělávání, které jsou nezbytné pro dosažení těchto cílů. Program je projednáván s vědeckými odborníky, příslušnými odborovými orgány, organizacemi zaměstnavatelů a s kraji. Následně je program předán vládě k projednání a ta jej předkládá Parlamentu ke schválení. V návaznosti na tento program poté vznikají rámcové vzdělávací programy. Další povinností ministerstva je vypracování dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy, projednat jeho návrh s příslušnými orgány a předložit jej vládě. Současně také musí předložit každoročně vládě výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy.³⁶

Další úlohou ministerstva je vedení školského rejstříku, ve kterém jsou evidovány údaje o mateřských školách a školských zařízeních zřízených ministerstvem, ostatních školách, školských zařízeních pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a dalších. Rovněž má na starost udělování akreditace vzdělávacího programu v příslušném oboru vzdělání pro jednotlivou vyšší odbornou školu. Významnou úlohou je poskytování finančních prostředků ze státního rozpočtu na činnost škol a školských zařízení a jedná se o následující výdaje: platy, náhrady platů, odměny za práci vykonávanou mimo pracovní poměr, odstupné, výdaje na úhradu pojistného na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a další.³⁷

³⁶ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

³⁷ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

2.5.2 Česká školní inspekce

Česká školní inspekce (ČŠI) je správním úřadem s celostátní působností, který je organizační složkou státu a služebním úřadem. Ke zřízení ČŠI došlo přijetím školského zákona v roce 2005 a je organizačně členěna dle počtu krajů, tudíž má celkem 14 inspektorátů. Hlavní sídlo se nachází v Praze a v jejím čele stojí ústřední školní inspektor. Kromě školského zákona se ČŠI řídí vyhláškou č. 17/2005 Sb., o podrobnějších podmínkách organizace České školní inspekce a výkonu inspekční činnosti a dále zákonem č. 225/2012 Sb., o kontrole nebo-li kontrolním řádem.

Působnost ČŠI spočívá zejména v zajištění externího hodnocení kvality a efektivitu vzdělávání a vzdělávací soustavy prostřednictvím sledování, hodnocení a kontroly vzdělávání, výchovy a školských služeb. V rámci své činnosti získává a analyzuje informace o vzdělávání, o činnosti škol a školských zařízení, sleduje a hodnotí efektivnost, hodnotí podmínky, průběh a výsledky vzdělání. Činí tak na základě příslušných školních vzdělávacích programů. Dále hodnotí naplnění školního vzdělávacího programu a jeho soulad s právními předpisy a rámcovým vzdělávacím programem, vykonává kontrolu nad dodržováním právních předpisů a vykonává veřejnosprávní kontrolu v rámci využívání finančních prostředků, které byly přiděleny školám a školským zařízením ze státního rozpočtu.

Inspekční činnost provádí také na základě stížností, podnětů a petic, které spadají do její působnosti. Důležitou funkcí je národní zjišťování a ověřování výsledků žáků a příprava, realizace a vyhodnocování mezinárodních šetření výsledků žáků či mezinárodních zjišťování názorů a postojů učitelů a ředitelů škol. Tato činnost je vykonávána ve školách a školských zařízeních zejména prezenční formou a v případě potřeby prostřednictvím inspekčního elektronického zjišťování. Školy a školská zařízení mají povinnost poskytnout ČŠI plnou součinnost. Na základě školského zákona zveřejňuje ČŠI výroční zprávu za školní rok, která obsahuje souhrnné poznatky o stavu vzdělávání a vzdělávací soustavy v ČR.³⁸

2.5.3 Kraje a obce

Kraj je dle zákona 129/2000 Sb., o krajích definován jako územní společenství občanů, které má právo na samosprávu, je veřejnoprávní korporací s vlastním majetkem a příjmy, a hospodaří za podmínek stanovených zákonem nebo podle

³⁸ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Základní informace* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csicr.cz/cz/Zakladni-informace/O-nas>

vlastního rozpočtu. Je jedním ze subjektů, který vykonává územní samosprávu na úseku školství a jeho úkolem je zajištění dostupnosti vzdělávání a souvisejících školských potřeb v souladu se zájmy občanů, demografickým vývojem a místními podmínkami. Kraj plní úkoly v samostatné působnosti uložené mu zastupitelstvem nebo radou kraje a zároveň úkoly v přenesené působnosti vyplývající ze zákona, jedná se například o poskytování odborné a metodické pomoci obcím.³⁹

Podle školského zákona je kraj povinen zajistit podmínky pro uskutečňování středního a vyššího odborného vzdělávání, vzdělávání dětí a žáků se speciálními potřebami, dále jazykového, základního a uměleckého a zájmového vzdělávání a pro výkon ústavní výchovy. Za tímto účelem kraj zřizuje a zrušuje například střední školy, vyšší odborné školy, základní školy speciální, školy při zdravotnických zařízeních, základní umělecké školy nebo dětské domovy.⁴⁰

Další povinností je vypracování dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v kraji, který následně předkládá MŠMT k vyjádření. Tento záměr obsahuje analýzu vzdělávací soustavy v kraji a stanovuje na základě předpokládaného demografického vývoje, vývoje na trhu práce a dalšího rozvoje kraje cíle a úkoly pro jednotlivé oblasti vzdělávání. Dále určuje strukturu vzdělávací nabídky, především strukturu oborů a druhů vzdělávání, popřípadě typů škol a školských zařízení a jejich kapacitu a na návrh financování vzdělávání a školských služeb v kraji. Každé dva roky dochází k vyhodnocení tohoto záměru a podle potřeby se může upravit či doplnit.

Současně má kraj povinnost každoročně vypracovat výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v kraji a poté ji předložit zastupitelstvu kraje a ministerstvu. V rámci jeho kompetencí kraj finančně vypořádává finanční prostředky státního rozpočtu, které jsou poskytovány na činnost škol a školských zařízení na základě pokynů MŠMT a předává výsledky finančního hospodaření ministerstvu. Další úlohou kraje je uznávání zahraničního vzdělání na úrovni základního, středního a vyššího odborného vzdělání.

Obec je dle zákona č. 128/2000 sb., o obcích základním územním samosprávným společenstvím občanů a je stejně jako kraj veřejnoprávní korporací

³⁹ Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích

⁴⁰ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

s vlastním majetkem. Dalším společným cílem obcí i krajů je povinnost zajištění souladu rozvoje vzdělávání s potřebami a zájmy svých občanů a taktéž poskytnout dostupnost vzdělávání na základě místních podmínek. Na rozdíl od kraje má obec povinnost zajistit podmínky fungování nižšího stupně vzdělávání, a to v rámci povinné školní docházky pro děti, které mají v dané obci trvalý pobyt. V případě, že obec sama nezřídí školu, zajistí možnost navštěvovat školu zřízenou jinou obcí. Dle školského zákona obce zřizují nebo ruší mateřské školy, mateřské a základní školy s vyučovacím jazykem národnostní menšiny a zařízení školního stravování. Dále je obec povinna zajistit podmínky pro předškolní vzdělávání dětí.

2.6 Druhy vzdělávání

Vzdělávání je založeno na zásadě rovného přístupu každého státního občana ČR nebo jiného členského státu EU ke vzdělávání bez jakékoliv diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu či zdravotního stavu. Dále na zásadách zohledňování potřeb jednotlivce, vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti, bezplatného základního a středního vzdělávání, svobodného šíření poznatků, zdokonalování procesu vzdělávání, hodnocení výsledků vzdělávání a možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.⁴¹

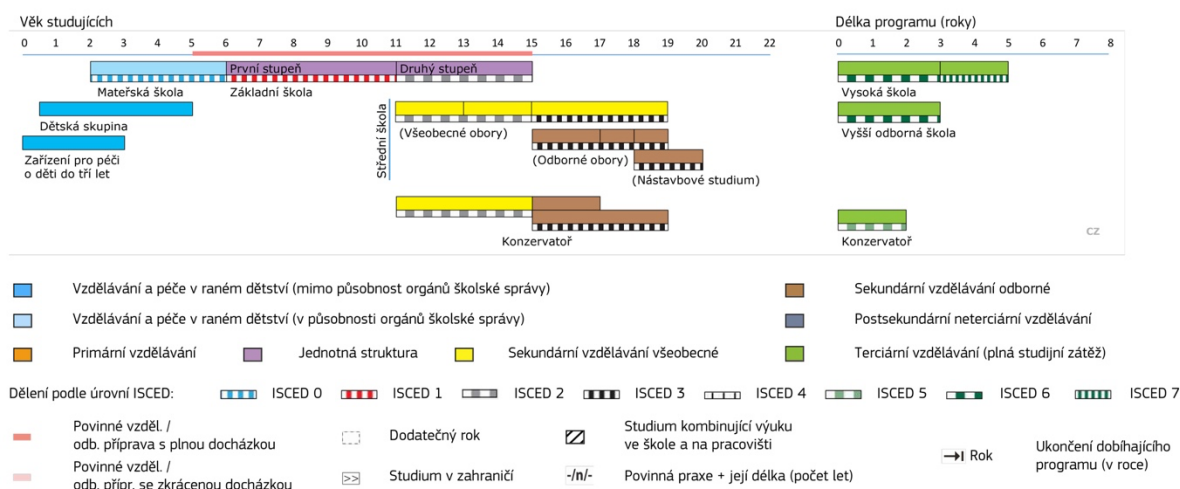
Mezi obecné cíle vzdělávání patří rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného odborného vzdělání, pochopení a uplatnění zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost. Dále pochopení a uplatnění principu rovnosti žen a mužů, utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu, poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic a získání a uplatnění znalostí o životním prostředí a jeho ochraně.⁴²

⁴¹ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁴² Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Obrázek 1 - Stupně vzdělávacího systému

Česká republika – 2022/2023

Zdroj: Eurydice.

České školství uskutečňuje několik druhů vzdělávání. Jedná se o předškolní vzdělávání, základní vzdělávání, střední vzdělávání, vyšší odborné vzdělávání a vysokoškolské vzdělávání. Specifickým druhem školy jsou konzervatoře, které pokrývají nižší i vyšší sekundární a terciární vzdělávání s uměleckým zaměřením. Dále je poskytováno i vzdělávání pro dospělé, které zahrnuje všeobecné, odborné, zájmové i jiné vzdělávání.

Tabulka 1 - Počty škol, dětí, žáků a studentů podle druhu školy

Druh školy		Školní rok		
		2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022
Mateřská škola	školy	5 304	5 317	5 349
	děti	364 909	357 598	360 490
Základní škola	školy	4 192	4 214	4 238
	žáci	952 946	962 348	964 571
Střední škola	školy	1 284	1 280	1 285
	třídy	19 303	19 569	19 995
	žáci	423 838	432 906	446 254
Konzervatoř	školy	18	18	18
	žáci	3 836	3 902	3 880
Vyšší odborná škola	školy	160	156	151
	studenti	17 954	18 458	20 096
Vysoká škola (veřejný, soukromý zřizovatel)	školy	58	57	58
	studenti	288 644	299 031	304 054

Zdroj: vlastní zpracování, databáze MŠMT

2.6.1 Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání a napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání. Dále poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.⁴³

Předškolní vzdělávání je realizováno převážně v mateřských školách, které jsou zapsány v rejstříku škol a školských zařízení MŠMT. Je organizováno v souladu se školským zákonem pro děti ve věku od tří let do šesti let, nejdříve však pro děti od dvou let. Od září roku 2017 je poslední rok předškolního vzdělávání zákonem určený jako povinný a je poskytován bezúplatně. Povinnost nastoupit mají děti, které k prvnímu září příslušného školního roku dosáhnou pěti let. Tato povinnost může být plněna i jiným způsobem, a to v rámci individuálního vzdělávání dítěte, tedy uskutečňovaného bez pravidelné docházky do mateřské školy, dále vzděláváním v přípravné třídě základní školy a ve třídě přípravného stupně základní školy speciální, anebo vzděláváním v zahraniční škole na území ČR.⁴⁴

Zákonné nastavení předškolního vzdělávání a Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) jsou zárukou, že došlo ke splnění kritérií mezinárodní klasifikace preprimárního vzdělávání pro vzdělávací úroveň ISCED 0. ISCED neboli International Standard Classification of Education je mezinárodní klasifikací vzdělávání, která se využívá pro statistická šetření po celém světě za účelem shromáždění a analyzování mezinárodně srovnatelných údajů. Slouží k uspořádání vzdělávacích programů a odpovídajících klasifikací do vzdělávacích úrovní a oborů. Klasifikace ISCED 0 je rozdělena do dvou kategorií, na ISCED 01 a ISCED 02, toto rozdělení závisí na věku a na úrovni složitosti vzdělávacího obsahu.⁴⁵

⁴³ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Školy a školská zařízení 2021/22: Analytická část* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW:

Předškolní vzdělávání má své nezastupitelné místo při vytváření základů celoživotního vzdělávání a směřuje k tomu, aby si děti od útlého věku osvojovaly základy klíčových kompetencí. Tím dochází k vytvoření předpokladu pro bezproblémový přechod k základnímu vzdělání a úspěšnost v jeho průběhu. Aby každému dítěti mohla být poskytnuta pomoc a podpora v potřebném rozsahu, musí pedagogové volit metody a formy práce odpovídající individuálním potřebám a možnostem dětí. Cílem je tedy dosáhnout co nejvyšší úrovně v naplňování očekávaných výstupů u každého dítěte, které opouští mateřskou školu.

Dle údajů publikovaných ve Výroční zprávě České školní inspekce za rok 2021/2022 se aktuálně navyšuje podíl pětiletých dětí zapojených v povinném předškolním vzdělávání, dlouhodobě se velmi daří zajišťovat rovné podmínky při přijímání dětí a jejich rozdělování do tříd a dochází ke zlepšování bezpečného a vstřícného prostředí. Pedagogové se dlouhodobě věnují osobnostnímu a sociálnímu rozvoji dětí, zejména v oblasti vzájemného respektu a tolerance. Vzdělávání pedagogů v informačních technologiích a zdokonalení práce s nimi má příznivý dopad na zvýšení efektivity informovanosti zákonných zástupců.⁴⁶

Oproti tomu slabou stránkou je zvyšování podílu dětí, které realizují vzdělávání formou individuálního vzdělávání či docházkou do přípravných tříd v základních školách. Dále se zvyšuje podíl dětí s odkladem a ve školách přetrvávají rezervy v dostupnosti didaktických pomůcek a v jejich efektivnějším využívání. Dlouhodobě přetrvává malá znalost a pochopení individualizovaného pojetí předškolního vzdělávání, jeho plánování a způsob realizace ze strany pedagogů a vedení škol. Pedagogům se nedaří v třídním plánování i realizaci vzdělávání systematicky přihlížet k potřebám dětí na základě pedagogické diagnostiky. Taktéž kvalita řízených pohybových aktivit není v mnohých mateřských školách na požadované úrovni a neodpovídá potřebám dětí předškolního věku.

<https://www.czso.cz/documents/10180/164606752/23004222a.pdf/cef7c6a4-6d4a-4447-9454-7566b5830cb4?version=1.5>

⁴⁶ ZATLOUKAL, Tomáš a kol. *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. 2022 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csicr.cz/cz/Zakladni-informace/O-nas> ISSN 978-80-88492-09-2.

Tabulka 2 - Mateřské školy podle zřizovatele

Školní rok	Veřejný zřizovatel (obec, kraj, MŠMT nebo jiný resort)		Soukromý zřizovatel (soukromá právnická či fyzická osoba)		Církevní zřizovatel		
	školy	děti	školy	děti	školy	děti	
2017/18	4 833	348 608	386	12 125	50	2 023	
2018/19	4 838	349 209	399	12 520	50	2 047	
2019/20	4 854	350 066	401	12 859	49	1 984	
2020/21	4 863	342 665	404	12 889	50	2 044	
2021/22	4 874	344 529	425	13 917	50	2 044	
Meziroční změna (20/21–21/22)	abs.	11	1 864	21	1 028	0	0
	v %	0,2%	0,5%	5,2%	8,0%	0,0%	0,0%

Zdroj: vlastní zpracování, databáze MŠMT

Ve školním roce 2021/22 zajišťovalo předškolní vzdělávání celkem 5 349 mateřských škol a většina z nich byla veřejného zřizovatele, konkrétně se jedná o 4 874, tedy 91,1% škol. Zřizovatelem je převážně obec či její místní část. Existuje 84 mateřských škol zřizovaných jednotlivými kraji, sedm spadajících přímo pod MŠMT a jedna mateřská škola má za zřizovatele Ministerstvo zemědělství. Kromě veřejných škol se mohou děti vzdělávat i v soukromých nebo církevních mateřských školách. Soukromých škol v posledních letech přibývá.⁴⁷

2.6.2 Základní vzdělávání

Základní vzdělávání je v České republice realizováno v základních školách, v základních školách speciálních, ve víceletých gymnáziích a konzervatořích. Základní vzdělání v délce trvání pěti let, tedy primárnímu vzdělávání je podle mezinárodní klasifikace přidělena úroveň ISCED 1, která navazuje na nižší sekundární vzdělávání v délce trvání čtyři roky odpovídající úrovni ISCED 2. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vymezuje obsah, rozsah a podmínky vzdělávání pro tvorbu školních vzdělávacích programů jednotlivých škol.⁴⁸

⁴⁷ ZATLOUKAL, Tomáš a kol. *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. 2022 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csicr.cz/cz/Zakladni-informace/O-nas> ISSN 978-80-88492-09-2.

⁴⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Školy a školská zařízení 2021/22: Analytická část* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.czso.cz/documents/10180/164606752/23004222a.pdf/cef7e6a4-6d4a-4447-9454-7566b5830cb4?version=1.5>

Základní vzdělávání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy. Dále také k účinné komunikaci a spolupráci, ochraně fyzického i duševního zdraví, ohleduplnosti a toleranci vůči ostatním. Společně s osvojenými vědomostmi a dovednostmi by měli absolventi základní školy dokázat rozhodnout o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.

Dle školského zákona je školní docházka povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku. Povinná školní docházka se vztahuje na státní občany České republiky a na občany jiného členského státu Evropské unie, kteří zde pobývají déle než 90 dnů. Začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Základní vzdělávání lze na prvním i druhém stupni uskutečňovat formou individuálního vzdělávání.⁴⁹

Základní vzdělávání má celkem devět ročníků a dělí se na první a druhý stupeň. První stupeň tvoří první až pátý ročník a druhý stupeň začíná šestým a končí devátým ročníkem základní školy, případně odpovídajícími ročníky víceletých gymnázií či konzervatoří. Výjimkou je vzdělávání v základní škole speciální, kde první stupeň tvoří první až šestý ročník a druhý stupeň sedmý až desátý ročník. Existuje zde možnost přestupu na víceleté gymnázium po ukončení páté třídy. Tento přestup je podmíněn přijímacími zkouškami.

Většina základních škol má stejně jako mateřské školy veřejného zřizovatele. Ve školním roce 2021/22 bylo těchto škol konkrétně 3 911, tedy 92,3% všech základních škol. Převážně se jedná o školy, kde je zřizovatelem obec či její místní část. Jednotlivé kraje jsou zřizovateli celkem 244 základních škol a 44 škol spadá přímo pod MŠMT, většinou se jedná o základní školy speciální. Soukromé a církevní školy tvoří poměrně malý podíl z celkového počtu základních škol. Počet soukromých škol se v posledních deseti letech neustále zvyšoval a v současné době jich zde působí 279. Tento školní rok se soukromé školy podílely z 6,6% na celkovém počtu, čímž jejich počet dosáhl více než trojnásobku od roku 2011.⁵⁰

⁴⁹ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁵⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Školy a školská zařízení 2021/22: Analytická část* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW:

Tabulka 3 - Základní školy podle zřizovatele

Školní rok	Veřejný zřizovatel (obec, kraj nebo MŠMT)		Soukromý zřizovatel (soukromá právnická či fyzická osoba)		Církevní zřizovatel		
	školy	žáci	školy	žáci	školy	žáci	
2017/18	3 914	905 245	196	13 702	45	7 161	
2018/19	3 911	917 851	215	15 753	46	7 324	
2019/20	3 907	927 665	239	17 952	46	7 329	
2020/21	3 910	935 054	255	19 859	49	7 435	
2021/22	3 911	934 852	279	22 268	48	7 451	
Meziroční změna (20/21–21/22)	abs.	1	-202	24	2 409	-1	16
	v %	0,0%	0,0%	9,4%	12,1%	-2,0%	0,2%

Zdroj: vlastní zpracování, databáze MŠMT

V souvislosti s pandemií covidu-19 chtějí ředitelé škol změnit přístup učitelů k hodnocení žáků. Změna spočívá v rozvíjení formativního hodnocení pro dosažení vyšší efektivity a tato změna se reálně promítla v mírném zvýšení počtu škol, které hodnotí žáky na vysvědčení slovně. Taktéž došlo v tomto složitém období ke ztrátě sociálních kontaktů a nedostatku pohybových aktivit, je tedy nezbytné co nejvíce podpořit aktivity ke zlepšení stavu. Materiální vybavení škol, které byly hodnoceny ČŠI je na dobré úrovni a umožňuje tak naplnění školního vzdělávacího programu v potřebném rozsahu.⁵¹

Nedostatkem je, že školy neumí dobře rozpoznávat žáky nadané a mimořádně nadané, je zde pouze malé procento takto identifikovaných žáků. Nízká míra individualizace a diferenciací vzdělávání je taktéž přetrvávajícím problémem. Evidován je negativní trend ve stárnutí pedagogických sborů, protože nedochází ke generační proměně učitelů a špatná dostupnost specialistů, chybějí školní psychologové. Místem pro zlepšení je výuka předmětů v oblasti informačních a komunikačních technologií.

<https://www.czso.cz/documents/10180/164606752/23004222a.pdf/cef7e6a4-6d4a-4447-9454-7566b5830cb4?version=1.5>

⁵¹ ZATLOUKAL, Tomáš a kol. *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. 2022 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csicr.cz/cz/Zakladni-informace/O-nas> ISSN 978-80-88492-09-2.

2.6.3 Střední vzdělávání

V návaznosti na základní vzdělávání střední vzdělávání rozvíjí vědomosti, dovednosti a kompetence a připravuje žáky na další studium na vysokých a vyšších odborných školách nebo na kvalifikovaný výkon povolání a pracovních činností. Střední vzdělání má všeobecný nebo odborný charakter a je ukončováno maturitní zkouškou, výučním listem či závěrečnou zkouškou. Tento typ vzdělávání se uskutečňuje v gymnáziích, středních odborných školách, středních odborných učilištích a konzervatořích.⁵²

Tento i minulý školní rok probíhal ve znamení návratu ke standardnímu provozu ve školách celkově. Důležitým úkolem bylo zajištění rozsahu ztrát způsobených distanční výukou a přijmout adekvátní opatření k nápravě. Řada aktivit a rozhodnutí MŠMT směřovala ke zmírnění těchto negativních dopadů v důsledku pandemie covidu-19. Kromě finanční podpory se jedná například o opatření ministra školství, které umožňuje vzdělávat žáky vybraných ročníků podle upravených vzdělávacích programů, prostřednictvím vypuštění zbytečného učiva pro profil absolventa a upravené hodinové dotace.⁵³

Ve školním roce 2021/22 zajišťovalo středoškolské vzdělávání celkem 1285 škol, z nichž téměř všechny nabízejí denní formu studia. Veřejného zřizovatele má celkem 954 z nich, následuje soukromý zřizovatel s počtem 287 škol a nejméně škol má za zřizovatele církve, jedná se o 44 škol. Školy může navštěvovat různý počet žáků a jedno ředitelství může spravovat více než jedno pracoviště a více úrovní vzdělávání, tedy více druhů vzdělávání. Podíl chlapců a dívek byl v tomto školním roce téměř vyrovnaný, jedná se o 49,5% dívek a 50,5% chlapců z celkového počtu 446 254 žáků.⁵⁴

⁵² Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁵³ ZATLOUKAL, Tomáš a kol. *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. 2022 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csicr.cz/cz/Zakladni-informace/O-nas> ISSN 978-80-88492-09-2.

⁵⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Školy a školská zařízení 2021/22: Analytická část* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.czso.cz/documents/10180/164606752/23004222a.pdf/cef7e6a4-6d4a-4447-9454-7566b5830cb4?version=1.5>

Tabulka 4 - Střední školy podle zřizovatele

Školní rok		Celkem	Podle zřizovatele škol			
			na veřejných SŠ (zřizovatel obec, kraj nebo MŠMT)		na soukromých a církevních SŠ	
			počet	%	počet	%
2017/18		421 535	353 759	83,9%	67 776	16,1%
2018/19		420 814	352 861	83,9%	67 953	16,1%
2019/20		423 838	354 338	83,6%	69 500	16,4%
2020/21		432 906	360 759	83,3%	72 147	16,7%
2021/22		446 254	369 823	82,9%	76 431	17,1%
Meziroční změna (20/21–21/22)	abs.	13 348	9 064	x	4 284	x
	v %	3,1%	2,5%	x	5,9%	x

Zdroj: vlastní zpracování, databáze MŠMT

Střední vzdělávání se dělí na několik druhů, jedná se o střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou. Středního vzdělání dosáhne žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu v délce jednoho roku nebo dvou let denní formy vzdělávání. Střední vzdělání s výučním listem získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu v délce dvou nebo tří let či ukončením zkráceného studia pro získání středního vzdělání s výučním listem. Střední vzdělání s maturitní zkouškou získá žák úspěšným ukončením vzdělávacích programů šestiletého nebo osmiletého programu v délce čtyř let denní formy vzdělávání, vzdělávacího programu nástavbového studia nebo zkráceného studia pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou.⁵⁵

Tohoto vzdělání tedy dosáhne žák úspěšným absolvováním studia v odpovídajícím vzdělávacím programu. Podle mezinárodní stupnice klasifikace vzdělání se v českém školství jedná o programy vyššího sekundárního všeobecného nebo odborného základu vzdělávání ISCED 3. Vzhledem k situaci na pracovním trhu lze očekávat vyšší tlak na celoživotní vzdělávání než v současné době. Vzhledem k tomu, představuje možnost doplnění vzdělání v rekvalifikačních, pomaturitních či jazykových kurzech významnou úlohu.⁵⁶

⁵⁵ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Školy a školská zařízení 2021/22: Analytická část* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW:

Tabulka 5 - Střední školy podle druhu vzdělání

Školní rok		Střední bez výučního listu a bez maturity			Střední s výučním listem		
		celkem	podle pohlaví		celkem	podle pohlaví	
			dívky	chlapci		dívky	chlapci
2017/18		2 612	1 237	1 375	87 437	29 856	57 581
2018/19		2 723	1 280	1 443	86 590	29 599	56 991
2019/20		2 719	1 292	1 427	88 783	30 590	58 193
2020/21		2 720	1 267	1 453	90 641	31 472	59 169
2021/22		2 763	1 248	1 515	91 256	31 847	59 409
Meziroční změna (20/21–21/22)	abs.	43	-19	62	615	375	240
	v %	1,6%	-1,5%	4,3%	0,7%	1,2%	0,4%
Školní rok		Střední s maturitní zkouškou			Nástavbové		
		celkem	podle pohlaví		celkem	podle pohlaví	
			dívky	chlapci		dívky	chlapci
2017/18		315 000	169 664	145 336	16 486	7 300	9 186
2018/19		316 698	170 700	145 998	14 803	6 729	8 074
2019/20		318 816	172 016	146 800	13 520	5 909	7 611
2020/21		326 007	175 839	150 168	13 538	5 936	7 602
2021/22		337 283	181 217	156 066	14 952	6 565	8 387
Meziroční změna (20/21–21/22)	abs.	11 276	5 378	5 898	1 414	629	785
	v %	3,5%	3,1%	3,9%	10,4%	10,6%	10,3%

Zdroj: vlastní zpracování, databáze MŠMT

Prostřednictvím úprav rámcových vzdělávacích programů podporujících propojení s praxí a reflektující kompetenční model dochází ke zlepšování úrovně vzdělávání. Rychlost změn však neodpovídá náročnosti požadavků praxe a rychlosti změn ve společnosti. Pozitivní zkušenosti z distanční výuky jsou nadále využívány, a to především digitální nástroje pro realizaci vzdělávacího procesu a vzájemnou komunikaci aktérů vzdělávání. Jsou vytvářeny vhodné podmínky pro rozvoj profesních a osobnostních kompetencí žáků skrze zapojení do projektů, soutěží, spolupráce s tuzemskými i zahraničními partnery a dobrovolnické činnosti.

Na druhou stranu stále přetrvávají faktory negativně ovlivňující řízení středních škol, jako je například administrativní náročnost. Většina učitelů stále

upřednostňuje rozsah vzdělávacího obsahu před komplexním rozvojem kompetencí a nevyužívá široké spektrum výchovně-vzdělávacích strategií. V rámci teoretické výuky jsou změny pomalejšího charakteru a chybí sdílení zkušeností a inspirace k inovativním metodám, vzájemná podpora a zpětná vazba. Taktéž přetrvává nedostatek nových odborně kvalifikovaných učitelů odborných předmětů a učitelů odborného výcviku v oblasti technických oborů. U nematuritních oborů jsou žáci více ohroženi školním neúspěchem, vysokou absencí a předčasnými odchody ze vzdělávání.⁵⁷

2.6.4 Konzervatoře

Vzdělávání v konzervatořích rozvíjí znalosti, dovednosti a další schopnosti žáka získané v základním a základním uměleckém vzdělávání, poskytuje všeobecné vzdělání a připravuje žáky pro výkon uměleckých nebo umělecko-pedagogických činnostech v oborech hudba, tanec zpěv a hudebně dramatické umění. Tento typ vzdělávání dále vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, pokračování ve vzdělávání a výkon pracovní činnosti. Konzervatoře jsou školy, na kterých se uskutečňuje jak střední vzdělávání s maturitou, tak i vyšší odborné vzdělávání.⁵⁸

Střední vzdělání s maturitní zkouškou lze získat po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu, který je určen pro absolventy základních škol nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu v oboru tanec. Pokud žák absolvuje všechny ročníky a vykoná závěrečné absolutorium, získá vyšší odborné vzdělání a je mu udělen titul diplomovaný specialista (DiS.). V konzervatořích se ve školním roce 2021/2022 vzdělávalo celkem 3 880 žáků na 18 školách. Převážná většina žáků se vzdělávala ve školách veřejného zřizovatele. V šestiletém programu se vzdělávalo 3 281 žáků a v osmiletém programu 599 žáků.⁵⁹

⁵⁷ ZATLOUKAL, Tomáš a kol. *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. 2022 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csicr.cz/cz/Zakladni-informace/O-nas> ISSN 978-80-88492-09-2.

⁵⁸ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁵⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Školy a školská zařízení 2021/22: Analytická část* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.czso.cz/documents/10180/164606752/23004222a.pdf/cef7e6a4-6d4a-4447-9454-7566b5830cb4?version=1.5>

2.6.5 Vyšší odborné vzdělávání

Vyšší odborné školy jsou poskytovateli vzdělávacích programů, které jsou akreditované MŠMT. Tímto způsobem absolventům středních škol, kteří ukončili studium maturitní zkouškou nabízejí vyšší odborné školy možnost dalšího vzdělávání nebo zvyšování kvalifikace. Studium na vyšší odborné škole lze brát jako ekvivalent studia na vysoké škole s tím rozdíle, že vyšší odborné školy jsou silněji zaměřeny na praktickou a profesní orientaci. Získání praxe a praktických dovedností jsou jednou z hlavních motivací studentů pro volbu studijních oborů na vyšších odborných školách.⁶⁰

Vyšší odborné školy patří společně s vysokými školami do terciárního vzdělávání a v mezinárodní klasifikaci ISCED spadají do úrovně 6, tedy bakalářská a jí odpovídající úroveň. Předpokladem pro vstup do terciárního vzdělávání je úspěšné složení maturitní zkoušky na střední škole. Absolventi vyššího odborného vzdělávání získají titul diplomovaný specialista (DiS.) Vyšší odborné vzdělávání je ukončeno absolutoriem. Stejně jako tomu je u předešlých stupňů vzdělávání, i vyšší odborné školství má vícero druhů zřizovatelů. Ve školním roce 2021/22 se ve vyšších odborných školách vzdělávalo celkem 20 096 studentů ve 151 školách.⁶¹

Výhodou vyšších odborných škol je vysoká míra uplatnění jejich absolventů. Je to dáno zejména tím, že díky dlouhodobé spolupráci se sociálními partnery či partnery ze zahraničních projektů vzniká do budoucna vazba, na které absolventi mohou stavět. Díky účelnému propojování teorie a praxe v průběhu celého studia a odborné praxi je možnost získání zaměstnanecké nabídky poměrně snadná. Vyšší odborné školy se snaží na základě aktuálního vývoje trhu práce a technologického vývoje aktualizovat vzdělávací nabídku i akreditační vzdělávací programy.

Na základě Výroční zprávy ČŠI za školní rok 2021/2022 jsou jako pozitiva stanovena vytváření respektujících vztahů mezi účastníky vzdělávání, školy aktivně vyhledávají nové partnery a spolupráce s nimi je přínosem pro rozvoj klíčových

⁶⁰ ZATLOUKAL, Tomáš a kol. *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. 2022 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csicr.cz/cz/Zakladni-informace/O-nas> ISSN 978-80-88492-09-2.

⁶¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Školy a školská zařízení 2021/22: Analytická část* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.czso.cz/documents/10180/164606752/23004222a.pdf/cef7e6a4-6d4a-4447-9454-7566b5830cb4?version=1.5>

kompetencí studentů a v oblasti personální dochází k vyhledávání škol a odborníků z praxe, kteří zajišťují výuku odborných předmětů. Dále pak také účelně propojený teoretický i praktický prvek s vazbou na vhodné zařazení nejnovějších oborových poznatků do výuky a velkým přínosem jsou partnerské vztahy s některými vysokými školami podporující odborné kompetence studentů i prostupnost oborů vyšších odborných škol s bakalářskými vzdělávacími programy.⁶²

Oproti tomu slabou stránkou je počet studentů technických oborů, kde dochází ke snižování stavů. Celkově se řadě škol nedaří eliminovat úbytek studentů v průběhu prvního ročníku, někteří studenti přerušují studium nebo ho zanechávají úplně. Hlavní příčinou je zpravidla nižší pracovní morálka studentů, náročnost požadavků studia nebo odlišnost představ studentů o náplni práce ve zvoleném oboru. Nedostatek je také spatřován v neefektivním využívání různých informačních zdrojů při řešení úkolů a práci s informačními a komunikačními technologiemi.

Tabulka 6 - Vyšší odborné školy

Školní rok	Školy		Studenti			
	celkem	soukromé	celkem	z toho		
				ženy	ve školách soukromých a církevních	
2017/18	166	41	19 883	14 464	5 605	
2018/19	166	41	18 416	13 443	5 727	
2019/20	160	38	17 954	13 387	5 902	
2020/21	156	41	18 458	13 894	6 460	
2021/22	151	41	20 096	15 421	7 425	
Meziroční změna (20/21–21/22)	abs.	-5	0	1 638	1 527	965
	v %	-3,2%	0,0%	8,9%	11,0%	14,9%

Zdroj: vlastní zpracování, databáze MŠMT

2.6.6 Vysokoškolské vzdělávání

Současnou právní úpravou jsou vysoké školy označeny jako nejvyšší článek vzdělávací soustavy a jsou považovány za vrcholná centra vzdělanosti, tvůrčí činnosti a nezávislého poznání. Vysoké školy hrají důležitou roli ve vědeckém, společenském a ekonomickém rozvoji naší společnosti. Výchozí právní úpravou je

⁶² ZATLOUKAL, Tomáš a kol. *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. 2022 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csicr.cz/cz/Zakladni-informace/O-nas> ISSN 978-80-88492-09-2.

zákon č.111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů. Ta charakterizuje úlohy vysoké školství tak, že uchovávají a rozohňují dosažené poznání, umožňuje v souladu s demokratickými principy přístup k vysokoškolskému vzdělání, získání odpovídající profesní kvalifikace a přípravu pro výzkumnou práci a další náročné odborné činnosti, poskytují další formy vzdělávání a umožňují získávat a rozšiřovat, prohlubovat či obnovovat znalosti různých oblastí a hraje důležitou roli ve veřejné diskusi o společenských a etických otázkách, při pěstování kulturní rozmanitosti a vzájemného porozumění v oblasti občanské společnosti a přípravě mladých lidí pro život v ní.⁶³

Vysoké školy jsou dle mezinárodní klasifikace vzdělávání na úrovni ISCED 6-8. Jsou charakteristické jejich samosprávnou působností, do které patří vnitřní organizace, včetně pracovněprávních vztahů a výše mezd, hospodaření a nakládání s majetkem, tvorba a uskutečňování studijních programů akreditovaných Národním akreditačním úřadem pro vysoké školství, schvalováním studijních programů v oblastech, pro něž vysoké školy získaly akreditaci a určování počtu přijímaných uchazečů a podmínek pro přijetí ke studiu.

Vysoké školy uskutečňují akreditované studijní programy a programy celoživotního vzdělávání. Typ těchto uskutečňovaných programů určuje druh vysokoškolské vzdělávací činnosti a těmito typy studijních programů jsou bakalářský, magisterský a doktorský. Vysoké školy jsou právními osobami s vysokým stupněm autonomie a členíme je na školy univerzitní a neuniverzitní. Univerzitní vysoká škola má pravomoc uskutečňovat všechny typy studijních programů a v souvislosti s tím i vědeckou a výzkumnou, vývojovou a další tvůrčí činnost. Oproti tomu neuniverzitní vysoká škola uskutečňuje bakalářské studijní programy a magisterské studijní programy a v souvislosti s tím tvůrčí činnost. Dalším odlišností mezi těmito typy je, že neuniverzitní vysoké školy se nečlení na fakulty. Typ vysoké školy nalezneme v jejím statutu a musí být v souladu se stanoviskem Národního akreditačního úřadu pro vysoké školství.⁶⁴

Vysoké školy se dělí na veřejné, soukromé a státní podle jejich vnitřního uspořádání a různé míry samosprávy, odlišuje je i režim vzniku a právní subjektivita. Veřejné a státní vysoké školy slouží k uspokojování veřejných potřeb

⁶³ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů

⁶⁴ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů

a umožňují získání bezplatného vysokoškolského vzdělání v širokém spektru oblastí. Státní vysoké školy máme v současné době dvě, vojenskou a policejní a poskytují vzdělávání odborníkům pro ozbrojené a bezpečnostní složky. Konkrétně se jedná o Policejní akademii České republiky v Praze a Univerzitu obrany, které jsou zřízeny vysokoškolským zákonem a kompetenčně spadají pod Ministerstvo vnitra a ministerstvo obrany. Státní vysoké školy nemají právní subjektivitu.⁶⁵

Veřejné vysoké školy jsou právními osobami, které jsou nadány okruhem samosprávných působností a jakožto samosprávné entity disponují vlastním rozpočtem, jehož příjmy se řídí zákonem o vysokých školách. Tento příjem tvoří zejména dotace ze státního rozpočtu, poplatků spojených se studiem, výnosů z majetku a doplňkové činnosti, příjmů z darů a dědictví a dalších příjmů státního rozpočtu, ze státních fondů a rozpočtů obcí. Řízení veřejné vysoké školy je uskutečňováno prostřednictvím vlastních samosprávných a jiných orgánů, mezi nimiž jsou vzájemné vazby a odpovědnostní vztahy.

Soukromé vysoké školy jsou také právními osobami, kterým byl udělen státní souhlas k působit jako vysoká škola. Výhradě soukromé vysoké školy si sami opatřují finanční prostředky pro svou činnost. Soukromá vysoká škola si sama stanovuje okruh orgánů vykonávající samosprávnou působnost. Státní souhlas uděluje MŠMT za předpokladu, že poskytuje právní osoba dostatečnou záruku pro řádné zajištění vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti a má akreditovaný alespoň jeden studijní program. Dalším předpokladem je, že jsou návrhy jejích předpisů v souladu se zákony a jinými právními předpisy. Seznam soukromých škol vede MŠMT. Většina z nich má formu společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti nebo obecně prospěšné společnosti.⁶⁶

⁶⁵ *Vysoké školy (VŠ) – charakteristika, typy a forma studia* [online]. [cit. 16.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://publi.cz/books/262/VS.html>

⁶⁶ *Vysoké školy (VŠ) – charakteristika, typy a forma studia* [online]. [cit. 16.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://publi.cz/books/262/VS.html>

Tabulka 7 - Vysoké školy dle studijních programů

Veřejné a soukromé vysoké školy		2018	2019	2020	2021
Počet škol		61	59	57	58
Počet studentů		289 680	288 644	299 031	304 054
z toho ženy		161 885	161 028	165 988	169 187
studijní program	bakalářský	167 928	170 077	178 610	182 454
	magisterský	30 726	30 858	31 808	32 526
	magisterský navazující	71 794	68 927	69 412	70 033
	doktorský	21 346	20 882	21 608	21 375
Počet absolventů		68 575	64 245	62 964	60 547
z toho ženy		41 015	38 401	37 440	35 939
studijní program	bakalářský	34 792	32 538	32 537	31 855
	magisterský	4 540	4 569	4 404	4 252
	magisterský navazující	26 927	24 887	24 225	22 406
	doktorský	2 372	2 310	1 848	2 077

Zdroj: vlastní zpracování, databáze MŠMT

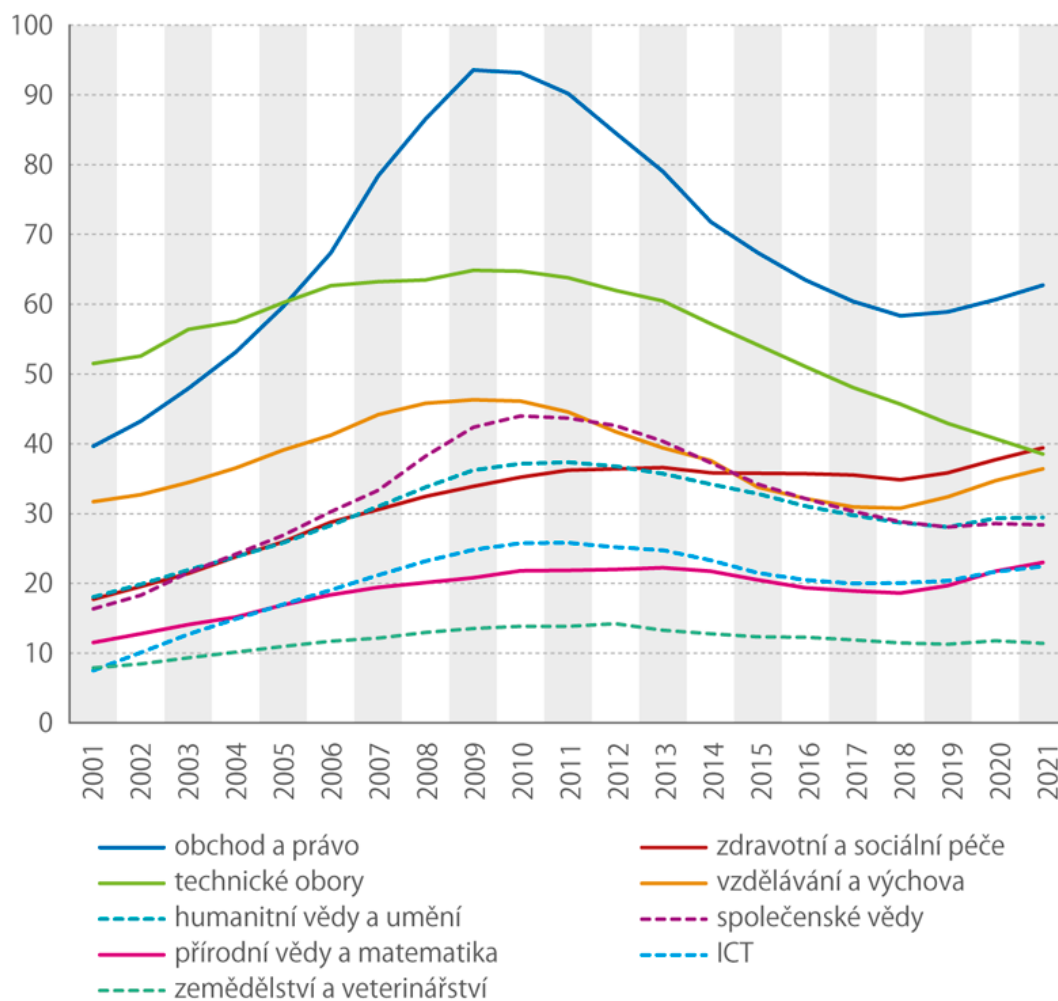
Bakalářský studijní program je přípravou na navazující magisterský program nebo na výkon povolání a standardní doba studia je tři až čtyři roky. Absolventům programu je poté udělen titul Bc., respektive BcA. Magisterský program navazuje na bakalářský program a trvá dva až tři roky. U oborů vyžadujících delší přípravu navazujícím programem není a délka studia je pět až šest let. Absolventům jsou udělovány tituly podle typu školy a studijního oboru. Jsou jimi Mgr., MgA., Ing., Ing. arch., MUDr., MDDr. A MVDr. Absolventi s titulem Mgr. mohou projít rigorózním řízením a získat „malý doktorát“, například titul JUDr., PhDr a jiné. Doktorský program navazuje na magisterský program a je zaměřen na vědeckou a výzkumnou činnost. Obvyklá délka studia je tři až čtyři roky a absolventům je udělen titul za jméno PhD. nebo ThD.⁶⁷

Mezi roky 2001 – 2010 došlo k nárůstu počtu studentů ve všech sledovaných oborech, ale dynamika nebyla všude stejná. K nejrychleji rostoucím oborům patří obory spadající pod obchod a právo, neboť jejich počet se více než zdvojnásobil. Po roce 2010 lze pozorovat mírný pokles v téměř všech oborech, kdy největší pokles zaznamenaly obory v oblasti zdravotní a sociální péče a v oblastech přírodních věd, matematiky a statistiky. Studentů technických oborů ubylo 40% od

⁶⁷ Vysoké školy (VŠ) – charakteristika, typy a forma studia [online]. [cit. 16.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://publi.cz/books/262/VS.html>

roku 2011, přičemž před dvaceti lety byl počet studentů těchto oborů mnohem vyšší a zájem o ně stále klesá. Během posledních dvou let se zvýšil počet studentů téměř ve všech oborech, nejvíce v pedagogických a následně v zdravotní a sociální péči. Výrazně vzrostl od roku 2001 počet studentů ve skupině oborů ICT. Nejméně kolísání a zároveň nejméně studentů lze pozorovat u oborů zemědělství a veterinářství.

Obrázek 2 - Studenti vybraných oborů VŠ

Zdroj: databáze MŠMT

3 AKTUÁLNÍ STRATEGIE V OBLASTI VZDĚLÁVÁNÍ

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v rámci své koncepční role zpracovalo několik vzájemně propojených strategických dokumentů. Pro oblast předškolního, základního, středního a vyššího odborného vzdělávání, zájmového a neformálního vzdělávání se jedná o Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019-2023. Na úseku vysokoškolského vzdělání vznikl Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021 s přílohou Strategie internacionalizace vysokého školství na období od roku 2021. Tyto strategie a záměry jsou doplněny řadou dalších koncepčních dokumentů.

Důležité dokumenty, ze kterých aktuální strategie čerpá, ale již nejsou platné neboť byly nahrazeny novějšími jsou Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 (Strategie 2020) a Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělání v ČR 2002, která formulovala vládní strategii v oblasti vzdělávání v podobě myšlenkových východisek, záměrů a rozvojových programů. Bílá kniha byla otevřeným materiálem, který byl pravidelně kriticky zkoumán a v souladu se společenskou situací měněn a platnost definitivně pozbyla po dlouhých letech přijetím Strategie 2020. Tato strategie byla klíčovým dokumentem a podmínkou pro čerpání prostředků z EU a obsahovala tři klíčové priority. První prioritou bylo snižování nerovnosti ve vzdělávání, druhou podpora kvalitní výuky učitele a třetí odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému.⁶⁸

Dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy jsou zpracovávány v souladu se školským zákonem. Jejich obsah odpovídá požadavkům vyhlášky číslo 15/2005 sb., kterou se stanovují záležitosti dlouhodobých záměrů a výročních zpráv, ve znění pozdějších předpisů. Tyto záměry jsou připravovány pro celý systém regionálního školství a určují rámec dlouhodobých záměrů krajů,

⁶⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategické a koncepční dokumenty* [online]. 2023 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-a-koncepcni-dokumenty-msmt>

sjednocují přístup státu a jednotlivých krajů zejména v oblasti nastavení parametrů vzdělávací soustavy a cílů vzdělávací politiky ČR.⁶⁹

Nezbytnost komplexního přístupu ke snižování nerovnosti ve vzdělávání si MŠMT intenzivně uvědomuje a řeší. Národní program obnovy a Operační program Jan Amos Komenský jsou programy umožňující masivní finanční podporu intervencím v této oblasti a podporují v rámci svých cílů zlepšení podmínek ve vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků. Všechny tyto strategické dokumenty, záměry a operační program budou popsány v následujících kapitolách.

3.1 Změny v právních předpisech

Považuji za vhodné uvést aktuální změny v právních předpisech, které se vztahují k poskytování vzdělávání a školských služeb a jsou účinné od školního roku 2021/2022 nebo které byly v tomto školním roce přijaty s pozdější účinností. Převážná část přijaté legislativy v tomto období se týkala úpravy vzdělávání dětí, žáků a studentů, kteří do České republiky přišli v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny.

Dne 21. března 2022 vstoupil v platnost a účinnost nový zákon č. 67/2022 Sb., o opatřeních v oblasti školství v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ve znění pozdějších předpisů, který bude zrušen k 1. září 2023. Tento zákon je reakcí na aktuální situaci a upravuje opatření v oblasti školství, která se vztahuje na cizince, jimž byla na našem území poskytnuta dočasná ochrana. Upravuje základní pravidla postupu při vzdělávání žáků cizinců a stanovuje základní podmínky přijímání k předškolnímu, základnímu či střednímu vzdělávání a určuje spádovost škol těchto žáků. Dále jsou zde vymezena zvláštní pravidla k termínům a lhůtám při přijímání ke vzdělávání a jeho ukončování.

V květnu 2022 vstoupilo v platnost nařízení vlády č. 125/2022 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. Došlo k aktualizaci některých pojmů a zakotvení pravidel pro snížená týdenního rozsahu

⁶⁹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategické a koncepční dokumenty* [online]. 2023 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-a-koncepcni-dokumenty-msmt>

přímé pedagogické činnosti v případě, že funkci koordinátora v oblasti informačních a komunikačních technologií nebo funkci výchovného poradce vykonává ředitel školy zástupce ředitele školy nebo vedoucí učitel praktického vyučování. Účinnosti nabylo 1. září 2022.

V červnu 2022 vstoupil v platnost a účinnost zákon č. 175/2022 Sb., o dalších opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace a o změně dalších zákonů v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace. Jedná se o novelu zákona, která upravuje problematiku spádových škol v případě zrušeného údaje o místě hlášeného pobytu. Další v červnu přijatou novelou je zákon č. 199/2022 Sb., kterým se mění výše zmíněný zákon č. 67/2022 Sb. Novela zakotvuje nová ustanovení, která doplnila původní a tím došlo ke zpřesnění postupů týkajících se opatření v oblasti školství v souvislosti s ozbrojeným konfliktem.

Vyhláškou č. 250/2022 Sb., se mění vyhláška č.13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů. Novelou dochází k rozšíření možnosti určení školy pro jazykovou přípravu na žádost a školy musí nově zaznamenávat do dokumentace nejen absolvování jazykové přípravy, ale i její obsah. Vyhláška reaguje na aktuální situaci a nastavuje podmínky jazykové přípravy žáků cizinců na středních školách stanovením určené školy, která tuto přípravu poskytne, její postup a také povinnosti.

V prosinci 2021 vstoupila v platnost vyhláška č. 530/2021 Sb., kterou se mění vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 3/2015 Sb., o některých dokladech o vzdělání, ve znění pozdějších předpisů. Touto novelou se mění délka trvání didaktických testů a upravují se ustanovení, které se týkají hodnocení zkoušek společné části maturitní zkoušky. Ve vyhlášce došlo k aktualizaci přílohy č. 5, která upravuje nové vzory vysvědčení o maturitní zkoušce.

3.2 Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+

Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030 + (Strategie 2030+) byla schválena Vládou ČR dne 19. října 2020. Úkolem této strategie je stanovení směru rozvoje školství a priority na dalších deset let. Záměrem ministerstva je zmodernizování, vybavení a metodické vedení škol, zavedení digitální technologie a podpořit inovace, provzdušnit objem učiva a realizovat nové metody přípravy a hodnocení žáků tím způsobem, že získají znalosti, dovednosti a postoje využitelné v osobním, profesním i občansky zodpovědném životě.

Dále se chce ministerstvo prostřednictvím intervencí zásadním způsobem věnovat přípravě nových a podpoře stávajících pedagogů, profesionalizaci ředitelů škol nebo snížení administrativní zátěže škol. Do přípravy strategie se zapojila i odborná a široká veřejnost, která se na těchto tématech shodla. Implementace strategie bude probíhat ve třech obdobích a k v každém z těchto období bude implementace vycházet z identifikace pěti klíčových opatření, která budou následně zpracována do samostatných karet opatření s vymezenou strukturou.⁷⁰

Implementace Strategie 2030+ vede k vytvoření a rozvoji otevřeného vzdělávacího systému, který reaguje na měnící se vnější prostředí a poskytuje relevantní obsah vzdělávání v celoživotní perspektivě. Cílem vzdělávání v následující dekádě je jedinec, který bude vybavený základními a nepostradatelnými kompetencemi, je motivovaný a dokáže v co nejvyšší míře využít svůj potenciál v dynamicky se měnícím prostředí, ve prospěch rozvoje vlastního, ale také s ohledem na druhé a ve prospěch celé společnosti. Strategie 2030+ je dokument navazující na Strategii vzdělávací politiky do roku 2020 a jejím úkolem je zajištění plynulého přechodu do dalšího desetiletí, připravit vzdělávání na nové výzvy a řešit současné problémy. Je dokumentem se zastřešující obecnou povahou a popisuje priority, kterými je nutné se zabývat.⁷¹

Struktura Strategie 2030+ je sestavena shodně s Metodikou přípravy veřejných strategií a na základě znalosti struktury, řízení a procesního nastavení

⁷⁰ FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW:

https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

⁷¹ FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW:

https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

MŠMT. Efektivní implementace závisí z velké části na zajištění podmínek, jako jsou trvalá politická podpora, schopnost hledat v dialogu optimální řešení, strukturovaný implementační proces, dostatečné zdroje, efektivní koordinace a stabilita podmínek. V prvním období 2020-2023 bude implementace vycházet z identifikace pěti klíčových opatření, která mají nejvýznamnější potenciál k přispívání naplňování cílů samotné Strategie 2030+. Následně budou zapracována do samostatných karet opatření s vymezenou strukturou.⁷²

Strategie 2030+ má dva hlavní strategické cíle, které se zaměřují na proměnu obsahu vzdělávání a na snižování sociálních nerovností ve vzdělávání. Oba tyto cíle jsou rozvedené ve strategických liniích, které jsou zaměřeny na změnu samotného vzdělávání, řešení nerovností, podporu pedagogů, zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce a zajištění stabilního financování.

3.2.1 Strategický cíl 1: Zaměření vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život

Do budoucna je očekáván ještě rychlejší technologický, hospodářský, sociální, kulturní a environmentální posun. Stále navyšující se tempo mění původní roli a postavení formálního vzdělávání a tyto hluboké transformace se dají nazývat čtvrtou průmyslovou revolucí. Ke změnám dochází v souboru dovedností, které jsou pro tradiční i nová povolání potřebné a taktéž se mění i formy komunikace. Dnešní žáci se výrazně liší od svých předchůdců. Tuto generaci lze spojit socializačním znakem v podobě využívání digitálních technologií a neomezeného přístupu k ohromnému množství informací, které je ale třeba hodnotit a dále s nimi pracovat.⁷³

S výše uvedeným je úzce spjata potřeba inovovat obsah a způsob vzdělávání na všech stupních a společným cílem musí být dosažení vyšší úrovně klíčových kompetencí a gramotností všech dětí i dospělých. Zejména proto jsou podporovány nové a inovativní metody ve vzdělávání ve všech typech škol. Je nutné posílit vzdělávací systém, aby byl schopen vyrovnat se s vnějšími změnami a flexibilně reagovat na měnící se vzdělávací potřeby žáků. V současné době je zde tlak na

⁷² FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW:

https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

⁷³ FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW:

https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

využívání moderních technologií, skrze které je umožněno žákům osvojení znalostí, dovedností a postojů s nimi souvisejícími, čímž dojde k naplnění cíle zvýšení úrovně kompetencí v oblastech digitálních technologií, inforatického myšlení a digitální gramotnosti.⁷⁴

S ohledem na měnící se prostředí a společenský vývoj bude podporováno posilování oblasti občanského vzdělávání, jehož cílem je vybavit občana kompetencemi potřebnými pro zodpovědný život v demokratické společnosti, tedy dovednostmi a znalostmi k zastávání a prosazování demokratických hodnot a postojů, ochraně lidských práv a rozvoje občanské soudržnosti. Občanské vzdělávání si klade za cíl vést žáky k vzájemnému respektu a toleranci, ke kritickému myšlení a k aktivnímu zájmu o život kolem sebe.

3.2.2 Strategický cíl 2: Snížení nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnění maximálního rozvoje potenciálu dětí, žáků a studentů

I přesto, že je evidován významný posun spočívající v odstranění řady formálních i neformálních bariér jsou nerovnosti přetrvávajícím nedostatkem vzdělávací soustavy. Česká republika patří mezi státy s největšími vzdělávacími nerovnostmi, které se projevují závislostí výsledků vzdělávání na sociálním statusu rodičů, rozdíly mezi žáky z různých škola regionů a nízkou mezigenerační mobilitou. Ta je způsobena nízkou schopností vzdělávacího systému vyrovnávat sociální status rodiny a motivovat žáky k dosažení vyšších stupňů vzdělání.⁷⁵

Důsledek je relativně vysoký počet žáků, kteří na konci základní školy dosahují velmi nízké úrovně základní gramotnosti. Vnější diferenciacie ve vzdělávání jsou prohlubovány omezenou kvalitou některých částí vzdělávací soustavy a nedostatečnou individualizací. Toto mimo jiné přispívá k odchodům žáků na víceletá gymnázia či mimo veřejné školství. Dalším z důvodů horších výsledků některých regionů je nedostatek kvalifikovaných a kvalitních pedagogů v konkrétních oblastech a školách.

⁷⁴ FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW:

https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

⁷⁵ FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW:

https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

Strategie deklaruje snahu o získání spravedlivé šance na přístup ke kvalitnímu vzdělání všem žákům, neustálé úsilí o společné prostředí a zajištění vzdělávacích potřeb všech žáků, bez ohledu na jejich osobnostní charakteristiky nebo socioekonomické podmínky. Bude kladen důraz na individualizaci výuky a zavedení didaktických postupů umožňující vzdělávání různorodých kolektivů. Taktéž na posílení kompetence učitelů v inovativních formách a metodách práce zohledňujících genderovou rovnost s důrazem na specifika vzdělávání dívek a chlapců.

Změny týkající se individualizace budou provedeny prostřednictvím revize rámcových vzdělávacích programů, které umožní diferenciovat výuku dle potřeb žáků. Budou posíleny metody formativního hodnocení, které podporuje učení a vede žáky k přebírání odpovědnosti a toto hodnocení se bude zaměřovat na výsledky žáka, nikoli jeho osobnost. Možnost individualizace na druhém stupni základních škol společně s kvalitní výukou by měly být impulsem, aby nedocházelo k odchodům velkého množství žáků na víceletá gymnázia. Školy s vyšší koncentrací žáků ze znevýhodněných prostředí dostanou větší finanční a metodickou podporu.⁷⁶

K úbytku mezikrajových a vnitrokrajových disparit dojde snížením počtu žáků dosahujících velmi nízkých úrovní gramotností a posílením kvality vzdělávání ve školách a regionech, které vykazují vysoký podíl těchto žáků. Úspěch ve vzdělávání by neměl být omezen socioekonomickým a rodinným zázemím, ani zdravotním stavem či jiným znevýhodněním. Důležité je zapojovat do procesu vzdělávání rodiny. Tudiž je nutná podpora odpovědnosti rodičů při péči a výchově i jejich roli ve vzdělávání, například prostřednictvím zlepšování informovanosti a zvyšování vzájemné důvěry. Porozumění a spolupráce pomáhají předcházet konfliktům a zároveň naplňují potřeby rodin, je potřeba brát na vědomí důležitost kvalitního vzdělávání a spolupracovat se školou za účelem podpory dětí na cestě rozvoje kompetencí potřebných pro život.⁷⁷

⁷⁶ FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

⁷⁷ FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

3.2.3 Strategické linie

Tabulka 8 - Strategické linie

Strategická linie 1 Proměna obsahu, způsobů a hodnocení vzdělávání	Proměna obsahu, metod a forem vzdělávání
	Inovace ve vzdělávání
	Hodnocení ve vzdělávání
	Digitální vzdělávání
	Občanské vzdělávání
	Bezpečné prostředí ve školách, rozvoj participace a autonomie
	Odborné vzdělávání ve středních a vyšších odborných školách
	Neformální vzdělávání a celoživotní učení
Strategická linie 2 Rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání	Omezení vnější diference školství
	Disparity a segregace
	Case-management a meziprofesní spolupráce
Strategická linie 3 Podpora pedagogických pracovníků	Systém komplexní profesní přípravy a podpory
	Podpora pedagogické práce škol
Strategická linie 4 Zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce	Koncentrace odborných kapacit
	Lepší využití dat a zvýšení relevance a kvality vzdělávacího výzkumu
	Snižování nepedagogické zátěže
	Posílení informovanosti, komunikace a spolupráce
Strategická linie 5 Zvýšení financování a zajištění jeho stability	Zajištění financování v rámci jednotlivých strategických linií

Zdroj: Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+

Dynamický rozvoj společnosti způsobuje výrazné změny, ke kterým je nutné přizpůsobit obsah, metody i formy vzdělávání. Schopnost hlubšího porozumění problémům v širších souvislostech oproti současnosti by měl stát popředí, aby nedocházelo k přetěžování žáků informacemi. Spektrum probíraného učiva je příliš široké a obsahuje mnoho zbytečných poznatků. Výsledkem je, že učitelé nestíhají probrat povinný obsah, což pro žáky znamená, že nemají dostatečný prostor pro osvojení důležitých poznatků, pochopit je v souvislostech a aplikovat je v reálných situacích. Žáci tedy nezvládají probírané látky skutečně rozumět. S plánovanou revizí kurikula je třeba připravit a podpořit školy, které v souvislosti s modernizací obsahu čeká i transformace stávajícího stylu výuky.⁷⁸

V oblasti inovací je vhodné zohlednit kvalitní edukační programy a celkově inovace podporovat, propojovat a zapojovat do výuky nejenom ve škole. Je nutné vnímat, že efektivnost se může lišit na základě konkrétních podmínek. Nabídka metod a forem vzdělávání by měla být dostatečně rozmanitá a umožňující individuální přístup, aby každý žák získal dostatečnou a srovnatelnou míru znalostí, dovedností a kompetencí. Výhodou našeho vzdělávacího systému je vysoká míra autonomie, což je z hlediska inovací a experimentování velmi přínosné.

Rozvojem digitálních technologií došlo k proměně hospodářství a společnosti, což zapříčinilo, že vzdělávání má klíčovou roli. Znalosti a dovednosti by měli být zodpovědně a vhodným způsobem využívány v kontextu vzdělávání, ale i zábavy a práce. V digitalizovaném světě 21. století by mělo být samozřejmostí, že žák dokáže vyhledávat, třídit a kriticky hodnotit informace. Příležitostí, které digitální prostředí přináší je mnoho, ale je nutné myslet i na rizika s nimi spojená a žákům musí být představeny jak silné, tak slabé stránky využívání moderních technologií.

Připravenost člověka učit se, je základním východiskem konceptu celoživotního učení. Úkolem vzdělávacího systému je vést lidi jakéhokoliv věku k podnikavosti v rovině osobní, profesní i společenské. Tedy osvojení dovedností samostatně se učit a v souladu se svými schopnostmi vyhledávat příležitosti, jak své dovednosti a znalosti uplatnit v praxi. V porovnání s předchozími generacemi

⁷⁸ FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

lze konstatovat, že mladí lidé dnes prožívají dlouhé období přechodu do plné dospělosti. Je nutné reagovat na nové trendy a s nimi spojené měnící se výzvy v životě mladé generace.

3.3 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2019-2023

Dalším strategickým dokumentem je Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019-2023 (DZ ČR 2019-2023). Je sjednocujícím nástrojem pro formování vzdělávací soustavy a základním prvkem pro komunikaci mezi centrem a jednotlivými kraji. Jsou v něm zakotveny záměry, cíle a kritéria vzdělávací politiky a již od roku 2014 plní funkci implementačního dokumentu Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 (Strategie 2020), která vytváří rámec vzdělávací politiky v České republice.

Dlouhodobý záměr 2019-2023 je zpracován v souladu se školským zákonem a obsahově odpovídá požadavkům vyhlášky č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů a výročních zpráv, ve znění pozdějších předpisů. Klíčovou rolí při přípravě záměru plnil již výše zmíněný dokument Strategie 2020. Tento základní rámec vytyčil tři základní cíle, kterými jsou snižování nerovnosti ve vzdělávání, podpora kvalitní výuky a učitelů jako její klíčový předpoklad a odpovědný a efektivní řízení vzdělávacího systému. Jakožto jeden z implementačních dokumentů Strategie 2020 respektuje Programové prohlášení vlády z června 2018, Strategický rámec 2030 a současně navazuje na několik analýz, studií, koncepčních a strategických dokumentů, které jsou vydávány na národní i nadnárodní úrovni.⁷⁹

Současný Dlouhodobý záměr byl stejně jako předchozí záměry připraven pro celý systém regionálního školství a určuje rámec dlouhodobých záměrů na úrovni krajů. Před přípravou dalšího dlouhodobého záměru proběhne vyhodnocení záměru stávajícího. V souvislosti s přípravou Strategie 2030+ bylo nezbytné, aby obsah zohlednil dílčí cíle a opatření Dlouhodobého záměru a zároveň byla zajištěna plná synergie obou těchto dokumentů a jednotlivých intervencí, a to v kontextu

⁷⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019–2023* [online]. 2019 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.msmt.cz/file/51673/>

tvorby navazujícího Dlouhodobého záměru 2023-2027, jež bude plně implementačním dokumentem současné Strategie 2030+.⁸⁰

Průběžná realizace a podpora úkolů a cílů stanovených tímto dlouhodobým záměrem bude finančně zabezpečena v rámci přidělených finančních prostředků ze státního rozpočtu do kapitoly MŠMT a řada opatření bude spolufinancována z prostředků ESIF. ESIF je zkratka pro Evropské strukturální a investiční fondy, které jsou hlavním nástrojem realizace evropské politiky a slouží k podpoře hospodářského růstu zemí, vzdělanosti jejich obyvatel a snižování sociálních nerovností. Celkový rámec finančních prostředků je stanovena objemem finančních prostředků ministerstva, které jsou mu k dispozici pro oblast předškolního, základního, středního a vyššího odborného vzdělávání ze státního rozpočtu a taktéž z ESIF.⁸¹

3.4 Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol od roku 2021

Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol od roku 2021 (SZ2021+) rozpracovává obecné priority stanovené zastřešujícími dokumenty, zejména Strategií 2030+ a Inovační strategií ČR a doplňuje je o další podstatná témata specifická pro oblast vysokého školství. Záměr formuluje obecnou vizi vysokého školství a jeho význam pro společnost, která je rozpracovaná do dvaceti bodů. Dlouhodobým cílem a úkolem MŠMT je vytvoření podmínek pro poskytování kvalitního vzdělávání studujícím jak v prezenční, kombinované či distanční formě studia, taktéž prostřednictvím kurzů celoživotního vzdělávání. Jde tedy o možnost realizovat výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí a odborné činnosti, jejichž výstupy podpoří ekonomický, sociální a kulturní rozvoj.

Vysoké školy by samy měli být aktéry ve společnosti, otevřenými ke spolupráci, diskusi a sdílení poznatků. Jedná se o ideál, od kterého je odvozeno šest prioritních cílů, které budou naplňovány v následujícím období a jsou klíčové pro rozvoj sektoru. Tyto jednotlivé cíle jsou dále rozpracovány na úroveň operačních

⁸⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019–2023* [online]. 2019 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.msmt.cz/file/51673/>

⁸¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019–2023* [online]. 2019 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.msmt.cz/file/51673/>

cílů a konkrétních opatření, jež mají několik podob. Přílohou SZ2021+ tvoří Strategie internacionalizace vysokého školství na období od roku 2021, která formuluje cíle a opatření pro posílení mezinárodního rozměru činnosti vysokých škol.⁸²

Záměrem ministerstva je realizace většiny opatření obsažených v této strategii během prvních pěti let jeho platnosti. Pro úspěšné dosažení cílů je nutné koncentrovat strategické kapacity na národní i institucionální úrovni na omezený počet priorit, ve kterých bude možné ve vymezeném čase dosáhnout reálného pokroku. Nástrojem stanovujícím prioritizaci úkolů a harmonogram jejich řešení jsou Plány realizace Strategického záměru. Stejně jako proces přípravy bude i jeho implementace založena na kolaborativním přístupu a komunikaci mezi MŠMT, vysokými školami a dalšími partnery.

Implementace SZ2021+ je podpořena celou řadou nástrojů, včetně finančních a jedním z nich je Operační program Jan Amos Komenský, který je připravován v koordinaci se Strategickým záměrem. Dalším významným nástrojem je Program na podporu strategického řízení vysokých škol, který poskytuje specifickou finanční podporu. Implementace SZ2021+ bude předmětem průběžné evaluace po celou dobu jeho platnosti, která bude zaměřena především na dopady přijímaných opatření ve vztahu k naplňování vytyčených cílů a bude zajištěna externím subjektem, jež je nezávislý na ministerstvu.⁸³

3.5 Národní plán obnovy

V souvislosti s krizí způsobenou pandemií covidu-19 se Evropská komise v rámci unijního plánu obnovy rozhodla spustit Nástroj pro oživení a odolnost (Recovery and Resilience Facility) a poskytnout finanční podporu členským státům na předem schválené reformy a investice. Konkrétně ČR formou grantů získala 179 mld Kč, tedy 100% výdajů na záměry Národního plánu obnovy (NPO). Je zde nutnost, aby všechny členské státy podporovaly zejména digitální a zelenou transformaci. Je dán přesný počet procent z celkových finančních prostředků NPO,

⁸² MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021* [online]. 2020 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/strategicky-zamer>

⁸³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021* [online]. 2020 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/strategicky-zamer>

který musí směřovat do oblasti klimatu a enviromentální udržitelnosti a na výdaje související s digitalizací.⁸⁴

Národní plán obnovy byl schválen 17. května 2021 vládou ČR a následně odeslán Evropské komisi pro posouzení. K definitivnímu schválení došlo radou pro hospodářské a finanční záležitosti EU (ECOFIN) 6. září téhož roku.⁸⁵

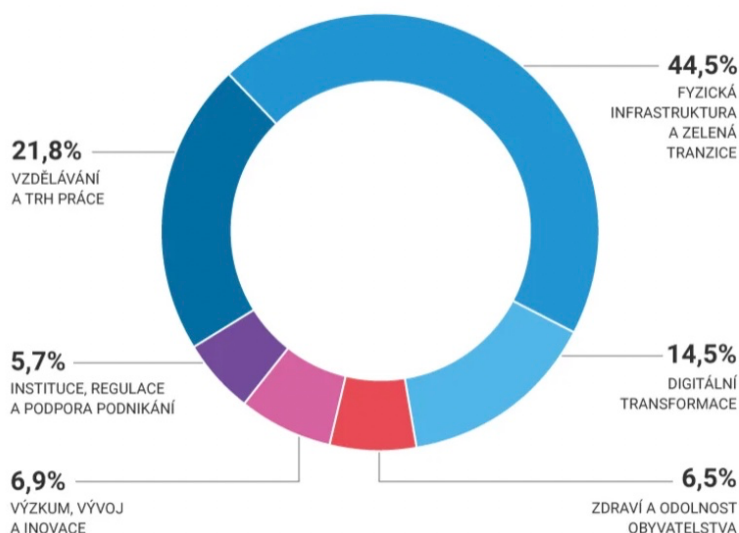
Národní plán obnovy je tvořen celkem šesti pilíři:

1. Digitální transformace
2. Fyzická infrastruktura a zelená tranzice
3. Vzdělávání a trh práce
4. Instituce a regulace a podpora podnikání
5. Výzkum, vývoj a inovace
6. Zdraví a odolnost obyvatel

Obrázek 3 - Alokace prostředků z NPO

Alokace peněz z Národního plánu obnovy dle oblastí

Celkem 180 mld. Kč

Zdroj: *Národní plán obnovy* [online]. [cit. 17.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.planobnovy.cz/vyzkum-vyvoj-a-inovace>

⁸⁴ *Národní plán obnovy* [online]. [cit. 17.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.planobnovy.cz/vyzkum-vyvoj-a-inovace>

⁸⁵ *Národní plán obnovy* [online]. [cit. 17.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.planobnovy.cz/vyzkum-vyvoj-a-inovace>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je v Národním programu obnovy garantem tří komponent. Jsou jimi inovace ve zdělávání v kontextu digitalizace, adaptace kapacity a zaměření školních programů a program podpory excelentního výzkumu v prioritních oblastech veřejného zájmu ve zdravotnictví. První dvě komponenty jsou z třetího pilíře a třetí je z pilíře pátého. Aktivity mají reformní a investiční charakter.

3. Vzdělávání a trh práce (41 006 milionů Kč)

Efektivní fungování trhu je předpokladem pro posílení konkurenceschopnosti naší ekonomiky a její celkový posun v globálním hodnotovém žebříčku. Trh práce by měl zajišťovat dostatek kvalifikované pracovní síly, kvalitní pracovní podmínky a měl by být připraven reagovat na požadavky trvale udržitelného rozvoje. Nejen studující, ale i pracující musí být připraveni na rychle měnící se systém. Hlavním cílem pilíře je inovace ve vzdělávání v oblasti digitalizace, vytvoření nových vzdělávacích programů a vytvoření provázaného ekosystému pro zvyšování kvalifikace dospělých. Tento pilíř také zahrnuje investice do předškolních zařízení, konkrétně do rekonstrukce a budování jeslí.⁸⁶

3.1 Inovace ve vzdělávání v kontextu digitalizace (4 857 milionů Kč)

Cílem je revize vzdělávacích programů pro základní a sekundární vzdělávání zejména v oblasti posílení výuky IT, rozšíření jejího rozsahu a pokročilé digitální technologie a podpoření digitálních dovedností ve všech vzdělávacích oblastech. Dále podpora digitálních dovedností učitelů, zlepšení úrovně digitálního vybavení škol a zřízení fondu pro mobilní digitální zařízení, který bude k dispozici znevýhodněným studentům a žákům. Vzdělávání bude přizpůsobováno dle měnících se potřeb na trhu práce nárůstem počtu IT odborníků, zlepšením digitálních dovedností a zajištěním dlouhodobé zaměstnatelnosti.⁸⁷

Reformy – Reforma kurikula a posílení IT vzdělávání

Investice – Implementace revidované kurikula a digitálních dovedností učitelů a vybavení škol digitálními technologiemi

⁸⁶ *Národní plán obnovy* [online]. [cit. 17.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.planobnovy.cz/vyzkum-vyvoj-a-inovace>

⁸⁷ *Národní plán obnovy* [online]. [cit. 17.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.planobnovy.cz/vyzkum-vyvoj-a-inovace>

3.2 Adaptace školních programů (13 156 milionů Kč)

Cílem je zajištění a poskytnutí dostupného terciárního vzdělávání zvýšením kapacit vysokých škol, přizpůsobení studijních programů novým formám vzdělávání a oborům a podpoření vzniku nových vysokoškolských zařízení v oblasti lékařských a farmaceutických věd. V oblasti základního a nižšího sekundárního vzdělávání bude poskytnuta podpora znevýhodněným školám, bude podporováno doučování žáků ohrožených neúspěchem a učitelé a odborníci získají znalosti pro výuku v heterogenních třídách.⁸⁸

Reformy – Transformace vysokých škol s cílem adaptace na nové formy učení a měnící se potřeba na trhu práce

Investice – Rozvoj vybraných klíčových akademických pracovišť, podpora znevýhodněných škol a doučování žáků

5. výzkum, vývoj a inovace (13 200 milionů Kč)

Všechny moderní technologie jsou založeny na vynálezech a objevech, tudíž chce-li být ČR prosperujícím státem, je nutné zajistit rozvoj všech složek výzkumu a vývoje. Týká se jak výzkumu základního, tak aplikovaného výzkumu a vývoje. Nezbytností je zjednodušit spolupráci mezi veřejným a soukromým sektorem, podpořit zavádění inovací v podnicích a zaměření výzkumu, vývoje a inovací.⁸⁹

5.1 Excelentní výzkum a vývoj ve zdravotnictví (5 000 milionů Kč)

Cílem je modernizace a renovace vědecké infrastruktury podle evropských norem, rozvoj síťové struktury v oblasti výzkumu a vývoje, snížení roztržitosti v oblasti odvětví výzkumu v ČR za účelem zlepšení jeho řízení. Dalším cílem je podpora základního výzkumu v konkrétních zdravotnických oborech, které jsou vymezeny státem. Jedná se o investici do vědecké základny v prioritních oblastech, která přinese systémovou změnu v podobě vzniku nejméně čtyř výzkumných konsorcií, jež se soustředí na obory s vysokou úmrtností, zejména na výzkum v oblasti infekčních chorob, neurovědy onkologický výzkum, výzkum

⁸⁸ *Národní plán obnovy* [online]. [cit. 17.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.planobnovy.cz/vyzkum-vyvoj-a-inovace>

⁸⁹ *Národní plán obnovy* [online]. [cit. 17.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.planobnovy.cz/vyzkum-vyvoj-a-inovace>

metabolických poruch a kardiovaskulárních onemocnění, včetně výzkumu socioekonomického dopadu zdravotních rizik.⁹⁰

V rámci MŠMT probíhaly v průběhu celého roku 2021 přípravy na implementaci komponent na několika úrovních. Každá oblast měla vlastní tým, který byl odpovědný za implementaci komponenty. Na národní úrovni byl vytvořen Řídící výbor Národního plánu obnovy a Výbor Národního plánu obnovy za účasti všech dotčených resortů, tedy i MŠMT. Implementace NPO v rámci MŠMT je koordinována z úrovně Kanceláře ministra, kde byla ustanovena funkce Koordinátorky Národního plánu obnovy, s plánem rozšíření na funkční oddělení koordinace NPO od 1. ledna 2022.⁹¹

Řízení implementace probíhá skrze harmonogramy, které byly vypracovány jednotlivými vlastníky komponent, stejně jako definování rizik a jejich ošetření. Na úrovni vlastníků těchto komponent proběhla příprava plánů v oblastech nutných pro realizaci implementace na všech úrovních, tedy koordinační, organizační, kontrolní, řídicí, metodické, personální i informačně-technologické.

3.6 Operační program Jan Amos Komenský

Operační program Jan Amos Komenský (OP JAK) si klade za cíl podporu rozvoje otevřené a vzdělané společnosti založené na znalostech a dovednostech, rovných příležitostech a rozvíjející potenciál každého jednotlivce. Tím by mělo dojít k růstu konkurenceschopnosti ČR a zároveň zlepšení životních podmínek jejich obyvatel. OP JAK je intenzivně připravován již od roku 2019 a až v říjnu 2021 došlo k jeho schválení vládou a následnému předložení evropské komisi k zahájení formálního dialogu. Operačnímu programu je vyčleněna celková alokace 90 mld Kč, z toho 43 mld Kč je určeno na podporu výzkumu a vývoje, 19 mld Kč na vysoké školství a 28 mld Kč na regionální školství.⁹²

OP JAK vychází z dokumentů definujících národní politiku v oblasti vzdělávání, výzkum a vývoje a navazuje na úspěšný Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV), který umožnil čerpat prostředky ze strukturálních

⁹⁰ *Národní plán obnovy* [online]. [cit. 17.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.planobnovy.cz/vyzkum-vyvoj-a-inovace>

⁹¹ *Národní plán obnovy* [online]. [cit. 17.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.planobnovy.cz/vyzkum-vyvoj-a-inovace>

⁹² *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech*. 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

fondů EU a některé projekty ještě dobíhají. OP VVV byl stěžejním finančním nástrojem pro období 2014-2020 a zkušenosti z něj jsou základem OP JAK, který je prohlubuje a posiluje pozitivní dopady již realizovaných intervencí a změn. Struktura OP JAK reflektuje prioritní témata financovaná z fondů EU v programovém období 2021-2027 a zkušenosti z předchozích programů v gesci MŠMT.⁹³

Obrázek 4 - Celková alokace OP JAK pro programové období 2021-2027

Zdroj: *Operační program Jan Amos Komenský* [online]. [cit. 18.3.2023]. Dostupný na [www: https://opjak.cz](http://www.opjak.cz)

Hlavním podkladovým materiálem pro přípravu OP JAK byla Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. V oblasti vysokých škol byl výchozím dokumentem Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021. Oba tyto dokumenty jsou popsány v předchozích kapitolách a je zde vidět celková provázanost. Současně byly při vytváření OP Jak zohledňovány další strategické dokumenty a výstupy evaluací, dotazníkových šetření a výstupy České školní inspekce.⁹⁴

První prioritou OP JAK je výzkum a vývoj. Cílem podpory této priority je rozvoj špičkových kapacit v oblasti infrastruktury, lidských zdrojů a zvýšení

⁹³ *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech*. 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

⁹⁴ *Operační program Jan Amos Komenský* [online]. [cit. 18.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://opjak.cz>

schopnosti lépe využít potenciál. Dále prohlubování znalostního potenciálu, kterým disponují subjekty ČR, soustředění se na aktuální a budoucí celospolečenské výzvy a schopnost vybudování základny pro budoucí aplikovatelnost výsledků v praxi. Splněním tohoto cíle může česká ekonomika z dlouhodobého hlediska konkurovat vyspělým zemím.⁹⁵

Druhou prioritou je vzdělávání, které je považováno za jednu z klíčových hodnot a předpokladů společenského a ekonomického rozvoje. Původní role vzdělávání se s příchodem výzev čtvrté průmyslové revoluce výrazně mění a vyžaduje intenzivnější spolupráci mezi aktéry. Z obecného hlediska je cílem vytvoření a rozvoj otevřeného vzdělávacího systému, který dokáže reagovat na měnící se prostředí a poskytuje relevantní obsah vzdělávání v celoživotní perspektivě.⁹⁶

⁹⁵ *Operační program Jan Amos Komenský* [online]. [cit. 18.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://opjak.cz>

⁹⁶ *Operační program Jan Amos Komenský* [online]. [cit. 18.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://opjak.cz>

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce s názvem „Vzdělávací politika“ bylo představení současné strategie ve vzdělávání, poukázání na propojenost dílčích strategických dokumentů a vymezení fungování těchto projektů a jejich popis. Práce je strukturálně rozdělena na tři hlavní kapitoly. Celkově jsem se zaměřila zejména na právní úpravu oblasti vzdělávací politiky.

V této práci jsem se nejprve zabývala vysvětlením základního pojmu vzdělávací politiky. Čtenář se zde seznámí se základními informacemi o pojmu vzdělávací politika, její struktuře, aktérech, nástrojích a popsáno je zde i fungování vzdělávací politiky v rámci Evropské unie. Původně bylo zamýšleno obsažení historických aspektů, ale vzhledem k rozsahu diplomové práce jsem se rozhodla komplexní seznámení s historií vynechat a uvedla jsem pouze pár historických informací u konkrétních témat.

Druhá část měla za cíl seznámení s aktuální podobou vzdělávací soustavy v České republice. Kapitola je rozdělena na právní úpravu oblasti školství, financování školství, vybrané instituce vzdělávací soustavy a poté je členěna podle stupňů vzdělávání na předškolní, základní a střední vzdělávání, konzervatoře, vyšší odborné vzdělávání a vysoké školství. Jednotlivé stupně vzdělávání jsou analyzovány dle výstupů odborných periodik a obsahují aktuální podobu a její zhodnocení. V části práce věnované vybraným institucím jsem se rozhodla popsat zejména ty, které dále souvisejí s třetí kapitolou z toho důvodu, že jsou hlavními tvůrci strategických dokumentů.

Klíčovou kapitolou je kapitola poslední, která se zaměřuje na aktuální strategii v oblasti vzdělávání. Obsahuje aktuální změny v právních předpisech, aby došlo k vytvoření celkového kontextu. Dále jsou zde popsány jednotlivé strategické dokumenty, které tvoří aktuální podobu vzdělávací politiky, jedná se o Strategii vzdělávací politiky do roku 2030+, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019-2023, Dlouhodobý záměr ministerstva pro oblast vysokých škol od roku 2021, Národní plán obnovy a Operační program Jan Amos Komenský. V oblasti vzdělávání lze nalézt více relevantních dokumentů, ale rozhodla jsem se věnovat pouze výše vypsáním, protože se jedná o stěžejní projekty.

Vzhledem k tématu a jeho pojetí jsem pracovala spíše se zdroji dostupnými na internetu. Knižní předlohy jsem využila spíše pro vysvětlení základních pojmů, spjatých se vzdělávací politikou, protože se jedná o tituly vydané v minulých dekádách a nejsou úplně aktuálními v určitých oblastech. Internetové zdroje tento nedostatek vykompenzovaly. Zaměřila jsem se na dokumenty přímo vydané aktéry vzdělávací politiky, které svými výstupy popisují aktuální podobu vzdělávání a kriticky ji hodnotí.

RESUMÉ

The topic of this diploma thesis is Educational policy which is very important policy of every state. The aim of this thesis is present the current strategy in education, to point out the coherence of single strategic documents and to define the function of these projects and to describe them. The work is divided into three main chapters. Overall, it is focused mainly on the legal regulation of the field of educational policy.

First of all this thesis is focused on explaining the basic concept of educational policy. This chapter includes information about the concept of educational policy, its structure, participants, tools and the function of educational policy. The second chapter is divided into legislation, financing, selected institutions of the educational system. Then it is divided according the levels of education into pre-school, primary and secondary education, conservatories, higher vocational education and higher education.

The key chapter is the last one, which focuses on the current strategy of educational policy. It includes current changes in legislation to provide an overall context. Furthermore, the individual strategic documents that built the current form of the educational policy are described in the last part of this work. I decided to focus only on the documents listed above, as they are key for this project.

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Stupně vzdělávacího systému.....	35
Obrázek 2 - Studenti vybraných oborů VŠ	50
Obrázek 3 - Alokace prostředků z NPO.....	63
Obrázek 4 - Celková alokace OP JAK pro programové období 2021-2027.....	67

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Počty škol, dětí, žáků a studentů podle druhu školy	35
Tabulka 2 - Mateřské školy podle zřizovatele.....	38
Tabulka 3 - Základní školy podle zřizovatele	40
Tabulka 4 - Střední školy podle zřizovatele.....	42
Tabulka 5 - Střední školy podle druhu vzdělání.....	43
Tabulka 6 - Vyšší odborné školy.....	46
Tabulka 7 - Vysoké školy dle studijních programů	49
Tabulka 8 - Strategické linie	58

SEZNAM POUŽITÝCH ZROJŮ

Literatura

- BRDEK, Miroslav a Helena VYCHOVÁ. Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle. Praha: ASPI, 2004, ISBN 80-86395-96-0.
- KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. Teorie a nástroje vzdělávací politiky. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1260-7.
- KALOUS, Jaroslav. Teorie vzdělávací politiky. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997, ISBN 80-211-0247-0.
- KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1261-5.
- KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. Vybrané problémy vzdělávací politiky. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1262-3.
- LISSMANN, Konrad Paul. Teorie nevzdělanosti: omyly společnosti vědění. Praha: Academia, 2008. XXI. století. ISBN 978-80-200-1677-5.
- PELIKÁN, Jiří. Státní vzdělávací politika jako významný prvek českého školství. *Pedagogická orientace*. Praha: Univerzita Karlova, 2012, **22**(4), 581-595. Dostupné z: doi:10.5817/PedOr2012-4-581
- POTŮČEK, M., MAŠKOVÁ, M. a kol. *Česká republika – trendy, ohrožení, příležitosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1655-1.
- PRŮCHA, Jan. Vzdělávání a školství ve světě: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-290-4.
- RÝDL, K. *Inovace školských systémů*. Praha: ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-86642-17-8.
- SCHELLE, K. a kol. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-203-5.

URBÁNEK, Václav. *Financování vysokého školství*. Praha: Oeconomica, 2007, ISBN 978- 80-245-1313-3.

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2021: Vzdělávání v roce 2021 v datech. 2022. Praha. ISBN 978-80-87601-51-8.

Internetové zdroje

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Základní informace* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csicr.cz/cz/Zakladni-informace/O-nas>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Školy a školská zařízení 2021/22: Analytická část* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.czso.cz/documents/10180/164606752/23004222a.pdf/cef7e6a4-6d4a-4447-9454-7566b5830cb4?version=1.5>

FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

MANA, Martin. *Magazín Českého statistického úřadu: Dvě vysokoškolské dekády* [online]. 2022 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2022/10/04/dve-vysokoskolske-dekady>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019–2023* [online]. 2019 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.msmt.cz/file/51673/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Mezinárodní smlouvy* [online]. [cit. 22.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/seznam-mezinarodnich-smluv>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021* [online]. 2020 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/strategicky-zamer>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. [cit. 16.3.2023]. Dostupný na WWW: https://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategické a koncepční dokumenty* [online]. 2023 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-msmt>

Národní plán obnovy [online]. [cit. 17.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.planobnovy.cz/vyzkum-vyvoj-a-inovace>

Operační program Jan Amos Komenský [online]. [cit. 18.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://opjak.cz>

ŠKOLY A ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ ZŘIZOVANÉ OBCÍ A KRAJEM: Průvodce platnou právní úpravou a metodický návod zejména pro obce, kraje a ředitele škol a školských zařízení zřizovaných obcemi [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/11/211031_MSMT-pruvodce-pravni-upravou-skolske-pravnicke-osoby-a-prispevkova-organizace-reditele.pdf

Vysoké školy (VŠ) – charakteristika, typy a forma studia [online]. [cit. 16.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://publi.cz/books/262/VS.html>

ZATLOUKAL, Tomáš a kol. *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022: Výroční zpráva České školní inspekce* [online]. 2022 [cit. 13.3.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.csicr.cz/cz/Zakladni-informace/O-nas ISSN 978-80-88492-09-2>.

Právní předpisy

Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání), ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích